

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ FONDAS
EUROPEJSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA
EUROPEAN FOUNDATION OF HUMAN RIGHTS
ЕВРОПЕЙСКИЙ ФОНД ПРАВ ЧЕЛОВЕКА

Raport alternatywny organizacji pozarządowych w sprawie implementacji Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych na Litwie

EFHR 2014

1. Wstęp.....	2
2. Mniejszości na Litwie: Omówienie	4
3. Konstytucyjne i prawne odpowiedzi na kwestie Ochrony Mniejszości Narodowych	8
3.1 Konstytucja Litwy	8
3.2. Ustawodawstwo chroniące prawa mniejszości	9
3.3 Pozaustawowe środki ochrony praw mniejszości narodowych	13
4. Ochrona mniejszości po ratyfikacji Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych	14
Artykuł 1.....	14
Artykuł 2.....	14
Artykuł 3.....	14
Artykuł 4.....	15
Artykuł 5.....	16
Artykuł 6.....	16
Artykuł 7.....	17
Artykuł 8.....	17
Artykuł 9.....	17
Artykuł 10.....	18
Artykuł 11.....	20
Artykuł 12.....	23
Artykuł 13.....	24
Artykuł 14.....	24
Artykuł 15.....	26
Artykuł 16.....	27
Artykuł 17.....	28
Artykuł 18.....	28
Artykuł 19.....	28
5. Wnioski	29
ZAŁĄCZNIK I Ustawa o mniejszościach narodowych	30
ZAŁĄCZNIK II Uchwała Rządu Republiki Litewskiej nr 520 „Postanowienie o realizacji Podstawowych Regulacji Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych”	32

1. Wstęp

Raport alternatywny Europejskiej Fundacji Praw Człowieka (zwanej dalej – EFHR) ma na celu przedstawienie sytuacji faktycznej w kwestii ochrony mniejszości narodowych w kontekście Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych (zwana dalej – KROMN), ratyfikowanej w dniu 17 lutego 2000 r. przez Litwę bez jakichkolwiek zastrzeżeń. Konwencja weszła w życie na Litwie z dniem 1 lipca 2000 r. Zawarte w raporcie dane i dokumentacja są istotne dla właściwej oceny stopnia, w jakim Litwa wywiązała się ze zobowiązań zawartych w KROMN. Należy podkreślić, że wszelkie słowa krytyki i pochwały zawarte w raporcie mają na celu doprowadzenie do tego, by Litwa stała się krajem o silniejszej, bardziej tolerancyjnej demokracji, w pełni szanującej dobrowolnie przyjęte zobowiązania względem jednej z najbardziej narażonych na dyskryminację grup społecznych – mniejszości narodowych.

Lepszą, silniejszą i bardziej tolerancyjną Litwę stworzyć można jedynie w oparciu o solidne filary społeczne: praworządność, prawa człowieka i ochronę mniejszości narodowych, tak jak zostało to przedstawione w Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych.

Pozytywne zmiany w ustawodawstwie i polityce krajowej, które można zaobserwować na kilku płaszczyznach, stanowią poważne kroki w kierunku realizacji międzynarodowych zobowiązań Litwy. Niniejszy Raport nie ma na celu przedstawienia wyczerpującego obrazu uwarunkowań historycznych i obecnej sytuacji faktycznej wszystkich mniejszości występujących w obrębie społeczeństwa litewskiego.

Cele niniejszego Raportu są znacznie skromniejsze i bardziej szczegółowe: ma on przedstawić precyzyjne dane, obserwacje i informacje dotyczące sposobu i stopnia, w jakim właściwe organy władzy na Litwie wywiązują się z nałożonych przez KROMN zobowiązań i stosują w praktyce jej odpowiednie postanowienia względem mniejszości narodowych, w szczególności zaś względem najliczniejszej mniejszości polskojęzycznej, wobec której (ze względu zarówno na obecną sytuację jak i na uwarunkowania historyczne) przepisy KROMN często są wyraźnie pomijane. Z tego względu Raport prezentuje konkretne przypadki dotyczące członków mniejszości. Ponadto, EFHR stara się zilustrować, w możliwie systematyczny sposób, wpływ konkretnych działań politycznych i ustawodawstwa na sytuację mniejszości, każdorazowo zestawiając je z odpowiednimi przepisami Konwencji.

EFHR pragnie podkreślić jeden z głównych wniosków tego Raportu: niestety, ogólna sytuacja mniejszości nie poprawiła się znacząco od czasu uzyskania przez Litwę niepodległości w 1990 r., ani od momentu ratyfikacji KROMN w dniu 17 lutego 2000 r., ani też od chwili przystąpienia państwa do Unii Europejskiej w 2004 r. Jest to niepokojące, gdyż można byłoby spodziewać się tendencji w kierunku większego przestrzegania zobowiązań traktatowych po ratyfikacji i po ponad 12 latach ciągłej kontroli i zaleceń ze strony Komitetu Doradczego KROMN.

To jednak niestety nie nastąpiło.

Niniejszy Raport alternatywny wskazuje, że w ostatnich latach pojawiła się tendencja do wzmożonego ignorowania przepisów KROMN oraz zaleceń Komitetu Doradczego, uzasadniana często faktem, że przepisy KROMN mają charakter programowy i nie stanowią „faktycznego zobowiązania”. Sytuacja ta doprowadziła, jak można się było spodziewać, jeśli nie do poczucia bezkarności wśród urzędników, to przynajmniej do wrażenia braku konieczności wypełniania zobowiązań podjętych przez Rząd Litwy w momencie ratyfikowania Konwencji.

W rezultacie niepokojące są nie tylko jawne naruszenia przepisów KROMN, ale też brak świadomości – lub nawet otwarte odmawianie – konieczności stosowania w praktyce przez odpowiednie władze norm określonych w KROMN. Najbardziej wyraźnym przykładem takiej sytuacji jest wygaśnięcie w 2010 r. ustawy o mniejszościach narodowych z 1989 r. oraz brak

zgody co do kształtu nowej ustawy (jak miało to miejsce 18 listopada 2013 r.), jak również zmniejszenie liczby przedmiotów nauczanych w językach mniejszości, zastąpionych obowiązkowymi przedmiotami wykładanymi w języku litewskim, stały opór przeciwko możliwości używania nazwisk nielitewskich w dokumentach oraz procesy sądowe toczące się w sprawie dwujęzycznych tablic z nazwami ulic w rejonach zwarcie zamieszkałych przez członków mniejszości narodowych, itd.

EFHR wyraża nadzieję, że zawarta w niniejszym Raporcie krytyka – oraz pochwały – zostaną odebrane z takim nastawieniem, z jakim są one czynione: z nadzieją na wspólną pracę celem poprawy sytuacji mniejszości na Litwie. Pomoże to doprowadzić do sprawniejszej współpracy i pokojowego współistnienia, zgodnych z zasadami poszanowania różnorodności i praw człowieka, które są filarami nowej Europy – Europy, w której centrum znajduje się również Litwa.

2. Mniejszości na Litwie: Omówienie

Litwa jest najbardziej jednorodnym etnicznie krajem bałtyckim. Udział procentowy etnicznych Litwinów, wynoszący 79,6% w 1989 r., zgodnie ze spisem ludności z 2001 r. wzrósł do 83,5%, zaś w 2011 r. do 84,2%¹. Populacja mniejszości narodowych w stosunku do liczby Litwinów maleje od momentu odzyskania niepodległości w 1990 r. – w 2001 r. do najliczniejszych mniejszości zaliczano Polaków (234,989; 6,7%), Rosjan (219,789; 6,3 %), Białorusinów (42,866; 1,2%), Ukraińców (22,488; 0,7%) i Żydów (zaledwie 4,007; 0,1%). Do roku 2011 liczba członków tych grup spadła następująco: Polacy – 200,317 (6,6%); Rosjanie – 176,913 (5,8%); Białorusini – 36,227 (1,2%); Ukraińcy – 16,423 (0,5%), Żydzi – 3,050 (0,1%)².

Tabela 1: Litwa – rosnące ujednoczenie społeczeństwa, 1989–2011

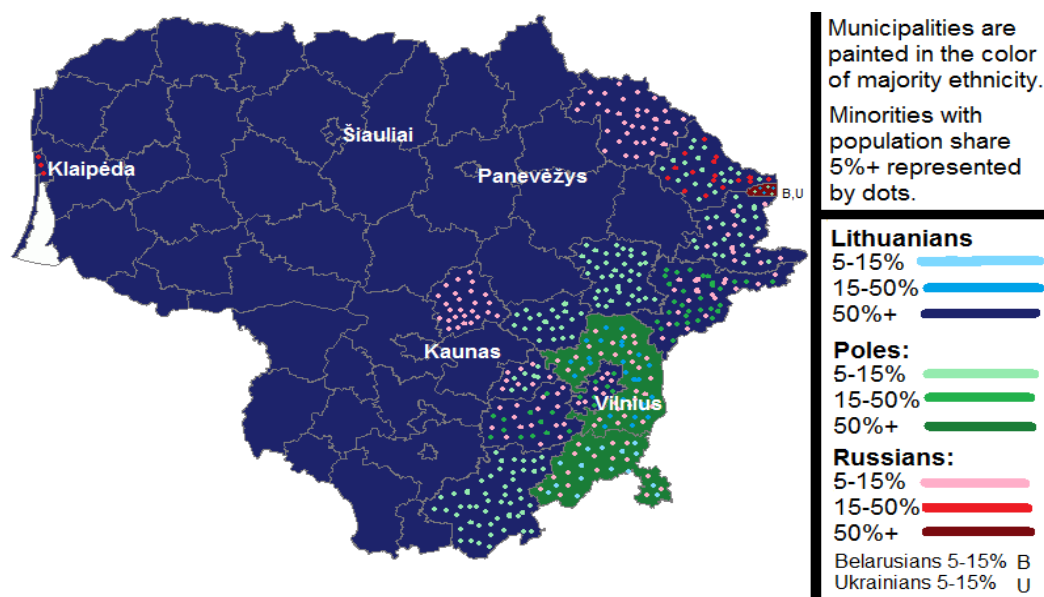
Narodowość	1989		2001		2011	
	liczba	%	liczba	%	liczba	%
Litwini	2,924,251	79,6	2,907,293	83,5	2,561,314	84,1
Polacy	257,994	7,0	234,989	6,7	200,317	6,6
Rosjanie	344,455	9,4	219,789	6,3	176,913	5,8
Białorusini	63,169	1,7	42,866	1,2	36,227	1,2
Ukraińcy	44,789	1,2	22,488	0,7	16,423	0,5
Żydzi	12,390	0,3	4,007	0,1	3,050	0,1
Tatarzy	5,135	0,1	3,235	0,1	2,793	0,1
Suma	3,674,802	100	3,483,972	100	3,043,429	100

Źródło: Official Statistics Portal, 'Database of Indicators',
<http://www.osp.stat.gov.lt/en/web/guest/statistiniu-rodikliu-analize1>

¹ Należy tu wskazać, że ogólna liczba ludności na Litwie znacząco spadła w ciągu ostatnich 30 lat.

² Pochodzenie etniczne i język ojczysty poszczególnych członków mniejszości nie zawsze są zgodne. Na Litwie (podobnie jak w innych krajach bałtyckich), w wyniku sowieckiej polityki faworyzującej język rosyjski, występowała silna rusyfikacja mniejszości. Szacuje się, że dziś około 66% Żydów na Litwie posługuje się językiem rosyjskim jako ojczystym, podobnie jak 55% Białorusinów i 56% Ukraińców.

Na Litwie mieszkają również mniej liczne grupy społeczne, takie jak Ormianie, Azerowie, Niemcy, Karaimi, Łotysze, Mołdawianie, Romowie i Uzbegy.

Źródło: <http://www.truelithuania.com/topics/culture-of-lithuania/ethnicities-of-lithuania>

Sytuacja jednakże nie zawsze prezentowała się w ten sposób.

Przed II Wojną Światową i okupacją sowiecką tereny obecnej Litwy były zamieszkane przez silnie zróżnicowane, wielokulturowe i wieloetniczne społeczeństwo.

W 1569 r. Polska i Litwa podpisały Unię Lubelską i stały się zasadniczo jednym krajem, w którym społeczna warstwa rządząca faworyzowała język polski. Do XVIII w. Rzeczpospolita Obojga Narodów była silnym państwem aż do zagrożenia militarnego, które zakończyło się podziałem kraju w 1795 r. pomiędzy Rosję, Prusy i Austro-Węgry. Litwa została zaanektowana przez Rosję, która starała się doprowadzić do jej rusyfikacji, między innymi poprzez zamknięcie Uniwersytetu Wileńskiego i zakaz publikacji książek przy użyciu alfabetu litewskiego.

Po rewolucji w Rosji i upadku Imperium Rosyjskiego w roku 1918 Litwa odzyskała niepodległość. W krótkim okresie istnienia jako niezależne państwo – po I wojnie światowej – Litwa utrzymywała dwa odrębne urzędy na potrzeby dwóch największych mniejszości narodowych (Minister bez teki ds. Białorusinów oraz Minister bez teki ds. Żydów)³, była też jednym z państw europejskich akceptujących międzynarodową deklarację w sprawie mniejszości⁴ (12 maja 1922 r.), która powstała pod auspicjami Ligi Narodów. Wiele przepisów dotyczących ochrony mniejszości narodowych, które zawarto w tej deklaracji, uznawano za „fundamentalne prawa na Litwie”.

Mniejszość żydowska, liczna przed II wojną światową, została praktycznie wyeliminowana do 1944 r., w znacznej mierze wymordowana, deportowana lub osadzona w obozach koncentracyjnych.

W ciągu 50 lat okupacji sowieckiej (lata 1940–1990) – choć oficjalnie władza była przychylna wszystkim społecznościom etnicznym, w tym większości litewskiej – wszyscy obywatele byli zachęcani do nauki języka rosyjskiego jako języka oficjalnego. Z czasem linia polityczna

³ Więcej na ten temat zob.: E. Kuzborska, „Legal situation of national minorities in Lithuania”, ArtPrint, Vilnius, 2013, s. 66.

⁴ Deklaracja praw mniejszości narodowych i wyznaniowych na Litwie.

ewoluowała w stronę prorosyjską, co łączyło się z brakiem przychylności względem litewskiego, który za czasów niepodległości państwa posiadał status języka narodowego. Niezaprzeczalnie podjęto kroki w celu implementacji języka rosyjskiego jako języka codziennego dla niektórych mniejszości, w szczególności w rodzinach mieszanych. W 1989 r. Rada Najwyższa Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej przyjęła ustawę o mniejszościach narodowych, będącą do roku 2010 jedyną ustawą dotyczącą kwestii mniejszości⁵.

Odzyskanie niepodległości w 1990 r. nie przyniosło żadnej poprawy w sytuacji mniejszości, poza samą kwestią obywatelstwa. W przeciwieństwie do swoich sąsiadów z rejonu państw bałtyckich, rząd Litwy krótko po odzyskaniu niepodległości, w roku 1991, uchwalił ustawę o obywatelstwie, przewidującą tzw. „opcję zero”, według której wszyscy mieszkańcy mogli otrzymać obywatelstwo litewskie, bądź wybrać obywatelstwo innego kraju. Litwa nie akceptowała jednak podwójnego obywatelstwa. Ponad 90% członków mniejszości narodowych zdecydowało się wybrać obywatelstwo litewskie⁶.

Podobnie jak miało to miejsce w Estonii i na Łotwie, „niepodległość” oznaczała dla Litwy zastąpienie języka rosyjskiego językiem większości narodowej, który automatycznie zyskał status jedyne go języka urzędowego; język litewski stał się elementem nowo odzyskanej tożsamości narodowej Litwinów.

Wskazane byłoby cofnięcie się nieco w historii w celu zrozumienia szczególnej wrażliwości władz litewskich, jeżeli chodzi o używanie oficjalnego języka, a także na pozycję tego języka w świadomości narodowej. Po tym, jak Imperium Rosyjskie wchłonęło większość terenów dzisiejszej Litwy pod koniec XVII w., powstanie narodowe przyniosło 40-letni zakaz używania języka litewskiego w edukacji, wydawnictwach, jak również zakaz stosowania alfabetu łaćnińskiego we wszystkich książkach wydawanych na Litwie do 1904 r. Wszystko to doprowadziło do wyniesienia języka litewskiego na piedestał tożsamości narodowej, a z przemytników książek – ryzykujących kary ciężkiego więzienia za przemyt zza granicy litewskojęzycznych publikacji drukowanych łaćnińską czcionką – uczyniło bohaterów narodowych, nadal jeszcze odbieranych w taki sposób w dzisiejszych czasach. Język narodowy znajduje się w samym sercu tożsamości Litwina – jednakże takie postrzeganie go prowadzi do negatywnego nastawienia względem innych języków, funkcjonujących na terenie kraju.

Początkowo, po odzyskaniu niepodległości, rząd nie zamknął ani nie doprowadził do gwałtownych zmian w szkołach mniejszości narodowych nauczających w swoich językach, jednak wprowadzone w ostatnich latach ustawy ograniczają skalę dozwolonego nauczania w języku polskim, rosyjskim i innych językach mniejszości, narzucając wykładanie niektórych przedmiotów w języku litewskim.

⁵ Por. Załącznik I.

⁶ Jest to uproszczone przedstawienie zmian ustawodawczych, jakie miały miejsce w latach 1990–1994, jednak pokazuje ono główne aspekty tychże zmian. Istniał również wyjątek zezwalający na posiadanie podwójnego obywatelstwa dla etnicznych Litwinów, uznany w listopadzie 2006 r. przez Sąd Konstytucyjny za „kontrowersyjny, niespójny i mylący” w świetle prawa równości. Jednakże ustawa z 2008 r. utrzymała do 2010 r. możliwość posiadania podwójnego obywatelstwa przez etnicznych Litwinów.

Przemysłowcy książek i język litewski jako symbole narodowe. Pomnik w Kownie, Litwa

Od czasu odzyskania niepodległości na Litwie spadła też liczba członków mniejszości narodowych w służbach cywilnych, początkowo wskutek narzuconego wymogu biegłości w języku państwowym – litewskim, który zastąpił wcześniejszy rosyjski. Brakuje jednak oficjalnych statystyk, pozwalających zdecydować, czy mniejszości były faktycznie marginalizowane w kwestii zatrudnienia. Należy wskazać, że młodsze pokolenia Polaków, Rosjan i członków innych mniejszości, również te uczące się w szkołach mniejszości narodowych, obecnie biegle posługują się nie tylko własnym językiem, ale też językiem litewskim. Innymi słowy, choć w przeszłości członkowie mniejszości narodowych niekoniecznie posługiwali się sprawnie językiem litewskim (ucząc się rosyjskiego jako obowiązkowego języka do 1990 r.), nie jest to już aktualny problem, gdyż dzisiejsza młodzież uczy się, oprócz własnego języka, również języka litewskiego oraz – często – dodatkowo angielskiego, bądź innego języka europejskiego.

3. Konstytucyjne i prawne odpowiedzi na kwestie Ochrony Mniejszości Narodowych

3.1 Konstytucja Litwy

Litewska konstytucja z 1992 r. zawiera dwa przepisy dotyczące „społeczności etnicznych”⁷; nie są one szczególnie wymagające, wskazują głównie na to, że mniejszości mają prawo do swobodnego dbania o „swoje sprawy”, oraz wsparcia państwa (w niesprecyzowany ilościowo sposób) w niektórych ich etnicznych, kulturalnych, edukacyjnych i dobroczynnych działań. Poza tym zawarte są w niej jedynie ogólne przepisy dotyczące praw człowieka.

Mając na uwadze ochronę praw mniejszości narodowych warto wspomnieć o trzech kwestiach, dotyczących konstytucji:

- Po pierwsze, wejście w życie KROMN w 2000 r. nie doprowadziło do zatwierdzenia jakichkolwiek zmian konstytucyjnych, pozwalających na wprowadzenie w życie podjętych zobowiązań w celu lepszej ochrony mniejszości w państwie;
- Po drugie, konstytucyjna zasada równości w ostatnim czasie jest interpretowana przez Litewski Naczelny Sąd Administracyjny w sposób restrykcyjny, pozostający w sprzeczności z pojęciem niedyskryminacji w prawie międzynarodowym, co grozi spadkiem poziomu ochrony mniejszości narodowych. Choć prawo międzynarodowe w jasny sposób stwierdza, że jakiegokolwiek różnice w traktowaniu obywateli ze względu na język, religię, rasę, płeć itd.⁸ są dyskryminujące jedynie wówczas, gdy jest to działanie nieuzasadnione, jeden z sądów administracyjnych wykazał, że fakt posiadania „przywilejów” przez mniejszości narodowe stanowi sam w sobie – zgodnie z Konstytucją – akt dyskryminacji względem większości i powinien być zakazany (w ujęciu Sądu, przepisy faworyzujące większość są uznawane za „normalne”, a jakiegokolwiek działania korzystne dla mniejszości są „przywilejami”);⁹
- Po trzecie, fakt konstytucyjnego uznania języka litewskiego za język państwowy doprowadził do orzeczenia Sądu Konstytucyjnego przeciwko wdrożeniu niektórych przepisów Konwencji Ramowej. W 1999 r. Sąd Konstytucyjny stwierdził, że skoro język litewski jest językiem państwowym, imiona i nazwiska obywateli powinny być zapisane z użyciem liter alfabetu litewskiego. Sprawa zapisu imion i nazwisk była ponownie rozważana w 2009 r., wówczas Sąd Konstytucyjny stwierdził, że imiona i nazwiska mogłyby być zapisywane przy użyciu nielitewskich liter (w tym q, w, x) na dalszych stronach paszportu przeznaczonych „do innych wpisów”, jednak bez wpływu na „oficjalny” zapis na głównej stronie dokumentu. Sąd Konstytucyjny wypowiedział się również przeciwko użyciu dwujęzycznych biuletynów wyborczych w 2006 r., po raz kolejny używając argumentu ochrony statusu języka litewskiego i sugerując tym samym, że inne języki mogłyby – a nawet powinny – być zakazane; tym samym zignorowane zostały wszelkie zobowiązania wynikające z ratyfikacji Konwencji Ramowej¹⁰.

⁷ Konstytucja Republiki Litewskiej (weszła w życie z dniem 2 listopada 1992 r.), Artykuł 37: „Obywatele, należące do mniejszości narodowych, mają prawo pielegnować swój język, kulturę oraz tradycje”; Artykuł 45: „Mniejszości narodowe o swoje sprawy kultury narodowej, oświatę, działalność dobroczynną, pomoc wzajemną dbają samodzielnie. Mniejszościom narodowym państwo udziela pomocy”. Tekst dostępny na stronie <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm>

⁸ Patrz m.in.: Belgijska Sprawa Językowa w Europejskim Trybunale Praw Człowieka, Kostarykańska Sprawa Narodowościowa w Międzyamerykańskim Sądzie Praw Człowieka, itd.

⁹ www.lvat.lt/download/1347/i-16-2013.pdf

¹⁰ Werdykt z dnia 10 maja 2006 r., nr 25/03 (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl LR Vyriausios rinkimų komisijos įstatymo 3 straipsnio 6 dalies [2003 m. balandžio 10 d. redakcija] atitikties Lietuvos Respublikos*

Dość problematyczny – z perspektywy Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych – jest też fakt, że Sąd Konstytucyjny zlekceważył i pominął jasne wymogi dokumentu dotyczące nie tylko uznawania, ale też możliwości używania w oficjalnych sytuacjach imion i nazwisk członka mniejszości narodowej w pisowni zgodnej z językiem tej mniejszości (Artykuł 11(1)). Sąd Konstytucyjny potraktował ten przepis KROMN jako zaledwie sugestię programową, a nie faktyczne zobowiązanie prawne, które powinno być uwzględniane przy interpretacji przepisów oraz Konstytucji Litwy. Z tego względu, po blisko 10 latach od wejścia w życie Konwencji (od 1 lipca 2000 do 2009 r.), faktyczny wpływ Konwencji Ramowej na interpretację ustawy zasadniczej przez Sąd Konstytucyjny jest niewielki, wręcz niezauważalny.

Sąd Konstytucyjny konsekwentnie – w latach 1999, 2006 i 2009 – wydawał orzeczenia pozostające w sprzeczności z międzynarodowymi zobowiązaniami Litwy, w tym z Konwencją Ramową, pomniejszając tym samym ochronę praw mniejszości narodowych.

3.2. Ustawodawstwo chroniące prawa mniejszości

Podobnie sytuacja wygląda, jeżeli chodzi o ustawodawstwo dotyczące mniejszości narodowych.

Przed ratyfikacją KROMN, główne zasady ochrony mniejszości narodowych wynikały z ustawy o mniejszościach narodowych¹¹ z 1989 r., przyjętej przed odzyskaniem niepodległości przez państwo w 1990 r. Kilka lat później, dnia 26 kwietnia 1994 r., rząd Litwy podpisał z Polską „Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy”. Zawierał on kilka przepisów dotyczących ochrony mniejszości, takich jak prawo do uzyskiwania informacji w języku mniejszości na terenach zwarcie zamieszkałych przez mniejszości oraz prawo do używania imion i nazwisk w zapisie zgodnym z zasadami języka mniejszości. Jednakże faktyczna implementacja ostatniego z tych przepisów wymagałaby dodatkowego dwustronnego porozumienia między Litwą a Polską. Mimo prób strony polskiej, władze litewskie stronią od podjęcia dyskusji w tej mierze, stąd obecnie niektóre punkty Traktatu z 1994 r. pozostają przepisami martwymi.

Przystąpienie Litwy do Rady Europy łączyło się z ratyfikacją Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych (podpisana w 1995 r., jednak ratyfikowana dopiero w 2000 r.). Jednocześnie Litwa odmówiła podpisania lub ratyfikowania Europejskiej Karty Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, mimo że miało to być jednym z warunków pełnego przystąpienia Litwy do struktur europejskich.

Nie wystąpiły też żadne zmiany lub poprawa w prawodawstwie w kwestii wypełniania zobowiązań od momentu ratyfikacji Konwencji w 2000 r. Wręcz przeciwnie, w 2010 r. dopuszczono do wygaśnięcia ustawy o mniejszościach narodowych z 1989 r. Stworzyło to lukę prawną w kwestii praw i ochrony mniejszości narodowych – lukę, która w przypadku tak wrażliwej grupy społecznej jak mniejszości narodowe, nie jest wskazana, jak ostrzegali Wysoki Komisarz OBWE ds. Mniejszości Narodowych, Knut Vollebæk, w czasie swoich wizyt na Litwie w latach 2011 i 2012¹².

Konstytucji). Sąd Konstytucyjny skomentował też, że obywatele, którzy nie są „w pełni zintegrowani” – np. nie posługują się płynnie oficjalnym językiem państwowym – nie muszą być traktowani na równi z innymi obywatelami. Por. Elżbieta Kuzborska, *Legal Situation of National Minorities in Lithuania in the Context of International and Supranational Protection Standards*, Wilno, 2013.

¹¹ W celu zapoznania się z nieoficjalnym tłumaczeniem tej ustawy, por. Załącznik I.

¹² Wypowiedź Knuta Vollebaeka, Wysokiego Komisarza OBWE ds. Mniejszości Narodowych z dnia 12 lipca 2012 r.: <http://www.osce.org/hcnm/92334>.

W październiku 2013 r. władze litewskie zastopowały prace nad nowym projektem ustawy, który częściowo wypełniał zobowiązania z KROMN w kwestii pisowni imion i nazwisk w językach mniejszości narodowych oraz w kwestii użycia tych języków w nazewnictwie topograficznym na obszarach zamieszkałych przez znaczny procent osób należących do mniejszości narodowych, itd.

Rok 2000 jest kluczową datą, względem której można oceniać postępy w ochronie praw mniejszości narodowych w kraju, zgodnie z wymogami Konwencji Ramowej. Niestety, zauważalne jest, że w kwestiach prawnych sytuacja mniejszości narodowych na Litwie nie uległa poprawie – wręcz przeciwnie.

Przede wszystkim, od 1991 r. brak jest jakichkolwiek znaczących kroków prawnych, które mogłyby poprawić lub wzmocnić sytuację mniejszości narodowych na Litwie. Ratyfikacja KROMN w 2000 r. nie przyniosła żadnej poprawy w kwestiach ustawodawstwa dotyczącego praw mniejszości narodowych. Sytuacja jest wręcz odwrotna – prawa mniejszości są systematycznie ograniczane od 2000 r., zaś implementacja wcześniej istniejących niezgodnych z duchem KROMN została rozszerzona. Od 2010 r. brak jest ustawy chroniącej mniejszości narodowe. Większość litewskich aktów prawa nie odnosi się do kwestii jakichkolwiek, wynikających z zobowiązań międzynarodowych, w tym z KROM, szczególnych praw mniejszości. Ponieważ KROMN jest konwencją ramową o charakterze programowym, jego implementacja na gruncie państwowym bez konkretnych przepisów jest niemożliwa; to pozostawia mniejszości bez jakichkolwiek ustawowych narzędzi do ochrony swych praw.

Rząd Litwy w swych raportach okresowych stwierdza, że prawa mniejszości są chronione bezpośrednio lub pośrednio przez Konstytucję oraz ogólne ustawodawstwo. Choć można dyskutować w kwestii tego, co właściwie nazywamy środkami ochrony mniejszości, brak jest jakichkolwiek precyzyjnych wskazówek dotyczących tego, jakie konkretne przepisy ustaw faktycznie chronią mniejszości narodowe ani też jak miałyby służyć tej funkcji, zaś raporty rządowe nie przedstawiają związku między istniejącymi rozwiązaniami legislacyjnymi a zobowiązaniami Litwy wobec KROMN.

Niestety, w przeciwieństwie do powyższych wypowiedzi ze strony Rządu, od ratyfikacji KROMN wzrosła liczba prawnych środków ustawodawczych¹³ pozostających w sprzeczności z zobowiązaniami międzynarodowymi. Warto też zauważyć, że Rząd nie wskazuje na żadne zmiany ustawodawcze w kierunku poprawy sytuacji mniejszości, które byłyby przyjęte od czasu ratyfikowania Konwencji. Ponadto Parlament (Seimas) litewski oraz Rząd Litwy nie przychyliły się do propozycji nowego projektu ustawodawczego w sprawie ochrony mniejszości. Litewski Minister Kultury, Šarūnas Birutis, odrzucił w maju 2013 projekt rządowej grupy roboczej¹⁴, będący efektem obszernych konsultacji i dyskusji i mający pozwolić na wywiązanie się Litwy z jej prawnych zobowiązań międzynarodowych związanych z postanowieniami KROMN. Minister uznał projekt za posiadający „zbyt wiele luk”. Projekt ustawy był ponownie rozpatrywany przez Komitet Strategiczny w październiku 2013 r., po czym został odesłany do dalszych konsultacji

¹³ Niniejszy raport wprowadza rozróżnienie między środkami o charakterze ustawodawczym i nieustawodawczym, takimi jak Plan Integracji Romów do społeczeństwa Litwy na lata 2008–2010. Efektywność tego typu programów jest trudna do zmierzenia bez obszernych źródeł i informacji ze strony odpowiednich departamentów, które to informacje często nie są łatwo osiągalne.

¹⁴ Grupa zadaniowa przedstawiła rekomendacje dopuszczające pisownię imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni języka mniejszości narodowej, w tym użycie liter q, w i x (niewystępujących w alfabecie litewskim) oraz używanie dwujęzycznych znaków topograficznych na obszarach gęsto zaludnionych przez mniejszości. Wskazano, że nazwiska w językach mniejszości narodowych nie są słowami posiadającymi znaczenie leksykalne, więc nie dotyczy ich kwestia używania (bądź nie) języka litewskiego. Wskazano też, że przemieszczenia ludności europejskiej i rosnąca liczba Litwinów otrzymujących imiona z „nielitewskimi literami” praktycznie uniemożliwia dalsze zakazywanie użycia takich liter w przypadku członków mniejszości narodowych, posługujących się własnymi nazwiskami we własnym języku.

międzyinstytucjonalnych, stąd teoretycznie mógłby zostać przedstawiony w Parlamencie przed styczniem 2014 r. Na razie nic nie wskazuje jednak na to, by Minister Kultury był bardziej przychylny w kwestii zaakceptowania projektu, by projekt zostałby pozytywnie przyjęty w Sejmie, czy też podpisany przez Prezydenta.

Jest to już druga sytuacja¹⁵, w której zaproponowane rozwiązanie ustawodawcze dotyczące kwestii mniejszości narodowych, czy nawet sama propozycja wprowadzenia zmian ustawodawczych została odrzucona przez władze Litwy. Władze litewskie praktycznie odrzuciły rekomendacje Komitetu Doradczego z opinii z 2008 r. w kwestii podjęcia „pozytywnych kroków”:

196. [...] projekt nowej ustawy dotyczącej mniejszości narodowych jest obecnie rozpatrywany przez parlament. Wyznaczono Doradcę Premiera ds. mniejszości.

197. Pozytywne zmiany dotyczące osób należących do mniejszości narodowej zostały odnotowane w kwestii ustawodawstwa dotyczącego obywatelstwa w następstwie istotnej decyzji Sądu Konstytucyjnego. W planach są kolejne zmiany dotyczące użycia języka mniejszości narodowej w imionach i nazwiskach.

198. [...] Władze kontynuują starania mające na celu zapewnienie odpowiednich możliwości nauczania języka mniejszości narodowej oraz edukacji w językach osób należących do mniejszości narodowych.

Praktycznie każdy aspekt wymieniony powyżej jest już nieaktualny. Projekt ustawy o mniejszościach narodowych, omawiany w latach 2007–2008, został ostatecznie odrzucony, zaś drugie podejście w 2013 r. – z projektem Koncepcji ustawy o mniejszościach narodowych, który mógłby służyć do stworzenia nowej ustawy o mniejszościach narodowych – również nie zakończyło się sukcesem¹⁶. Jest to wyjątkowo rozczarowujące, gdyż Koncepcja ustawy o mniejszościach narodowych miała na celu zapewnienie wywiązania się Litwy z jej zobowiązań prawnych na wielu płaszczyznach, wynikających z Konwencji Ramowej.

Nie ma już doradcy ani żadnego odrębnego urzędnika odpowiedzialnego za kwestie mniejszości narodowych w siedzibie rządu, podobnie jak nie wprowadzono żadnych istotnych zmian w kwestii pisowni imion i nazwisk mniejszości narodowych, której wprowadzenia Komitet Doradczy oczekiwał najdalej w 2008 r. Departament Mniejszości Narodowych i Wychodźstwa zakończył swą działalność 31 grudnia 2009 r., zaś odpowiedzialność za sprawy mniejszości narodowych przeniesiono od 1 stycznia 2010 r. na Ministra Kultury. Zmniejszono też skalę nauczania w językach mniejszości narodowych – bez jakichkolwiek wcześniejszych konsultacji z członkami mniejszości oraz bez racjonalnego uzasadnienia takiej decyzji; zmniejszono liczbę szkół oraz dopuszczalną liczbę godzin zajęć wykładanych w języku mniejszości. Nic nie wskazuje na to, że zmiany te mają na celu poprawienie „adekwatności” nauczania w językach mniejszości narodowych, nacisk położony jest raczej na przymusowe nauczanie dzieci w języku państwowym.

Spodziewane od 2009 r. zwiększenie elastyczności w kwestii wymagania znajomości języka litewskiego dla zatrudnienia w państwowych służbach cywilnych, prezentowana jako kolejna

¹⁵ Lub nawet trzecia, jeśli wziąć pod uwagę dość niewielką poprawkę z 1997 r., przewidującą wprowadzenie pojęcia „mniejszości etnicznych”. Por. Hanna Vasilevich, *Lithuania's Minority-related Legislation: Is there a Legal Vacuum?*, ECMI Working Paper #70, wrzesień 2013, dostępne na: http://www.ecmi.de/uploads/tx_ifpubdb/WP_70_Final.pdf

¹⁶ Po raz kolejny, możliwe działania przedstawiane są jako pozytywne, a kilka lat później nie są one przestrzegane. To, co przedstawiono jako pozytywne inicjatywy w Trzecim Raplocie przedłożonym przez Litwę zgodnie z postanowieniami artykułu 25 par. 2 Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych w Radzie Europy, Strasburg, dnia 23 kwietnia 2012 r., s. 13, nigdy nie weszło w życie, odrzucone przez członków Rządu litewskiego.

pozytywna zmiana na Litwie, nie wystąpiło¹⁷. Rząd nie udostępnia jakichkolwiek statystyk, przedstawiających udział procentowy członków mniejszości narodowych faktycznie zatrudnionych w służbach cywilnych przed lub po 2009 r. W praktyce jednak członkowie mniejszości narodowych nadal nie zostaliby zatrudnieni w służbach cywilnych bez biegłej znajomości języka litewskiego. Znajomość języka litewskiego, jako jedyna wymagana umiejętność językowa, stanowi przeszkodę w dostępie do zatrudnienia dla członków mniejszości narodowych głównie dla przedstawicieli starszych pokoleń, ponieważ młodzi członkowie mniejszości nabierają biegłości w języku państwowym. Nie przewidziano wymogu znajomości języków mniejszości do wykonywania konkretnych prac (takich jak praca w służbie zdrowia, opieka nad osobami starszymi, praca w przedszkolach czy turystyce, itd.), co zapewniłoby wyrównanie szans zatrudnienia dla mniejszości.

Mówiąc wprost, większość „pozytywnych działań” wspomnianych przez Rząd nie dotyczy implementacji praw opisanych w Konwencji Ramowej; dotyczą one raczej integrowania mniejszości przez zmuszanie ich do nauki i używania oficjalnego języka państwowego, czyli integrowania przez asymilację.

Pewne pozytywne zmiany wystąpiły w dziedzinie ustawodawstwa z zakresu praw człowieka, nie zaś w kwestii szczegółowej ochrony praw mniejszości. Ustawa o równym traktowaniu została zmieniona tak, by rozszerzyć listę możliwych przejawów dyskryminacji o dyskryminację na tle języka, pochodzenia, statusu społecznego, narodowości i wyznania. Ustawa ta nadal została podporządkowana pojęciu prawa równości w rozumieniu Konstytucji, która – jak wcześniej wskazywano – jest interpretowana w taki sposób, że wszelkie środki mające na celu ochronę mniejszości traktowane są jako niekonstytucyjne, a więc zakazane.

Generalnie, jak wskazał jeden z obserwatorów, Hanna Valisevich, obecna sytuacja ustawodawcza na Litwie może być postrzegana jako wpływająca negatywnie na ochronę praw mniejszości narodowych wynikających z Konwencji Ramowej, szczególnie odkąd przestała obowiązywać ustawa o mniejszościach narodowych z 1989 r.:

Zatem wykładnia przepisów krajowych przez władze litewskie w rzeczywistości ogranicza możliwość użycia języka mniejszości wyłącznie w prywatnej komunikacji międzyludzkiej. Tak wąska interpretacja stosowania języków mniejszości narodowych na Litwie została skrytykowana w rezolucji Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wykonywania przez Litwę Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych, w której stwierdza się, że „w litewskich ramach prawnych odnoszących się do ochrony mniejszości narodowych brakuje jasności i spójności”, a „niektóre z przyjętych przez sądy litewskie wyroków dotyczących użycia języka mniejszości są niepokojące, ponieważ nie zostały wzięte pod uwagę odpowiednie postanowienia Konstytucji RL i Konwencji ramowej”¹⁸.

Również to, co Rząd Litwy określa mianem „pozytywnych działań” może być uznane za sprzeczne ze zobowiązaniami wynikającymi z KROMN. Jak stwierdzono w trzecim raporcie rządowym dla Konwencji Ramowej:

Rząd Litewski swoją rezolucją Nr 1132 z dnia 17 października 2007 r. zaakceptował długoterminowy dokument planowania polityki względem mniejszości – Narodową Strategię Rozwoju Polityki Mniejszości Narodowych do roku 2015. Strategia miała na

¹⁷ Trzeci Raport przedłożony przez Litwę zgodnie z postanowieniami artykułu 25 par. 2 Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych w Radzie Europy, Strasburg, dnia 23 kwietnia 2012 r., ACFC/SR/III(2011)005 rev, s. 27.

¹⁸ Hanna Vasilevich, *Lithuania's Minority-related Legislation: Is there a Legal Vacuum?*, ECMI Working Paper #70, wrzesień 2013, s. 10.

celu zapewnienie integracji mniejszości narodowych i stabilności stosunków krajowych, jak również wspieranie zachowania tożsamości mniejszości narodowych.

W 2011 r. w Rządzie Republiki Litewskiej został złożony szczegółowy raport dotyczący wprowadzania środków wynikających ze Strategii Rozwoju Polityki Mniejszości Narodowych do roku 2015.

W 2011 r. Minister Kultury przygotował projekt Narodowej Strategii Rozwoju Polityki Mniejszości Narodowych na lata 2013–2021 (zwany dalej: Programem Rozwoju)¹⁹.

Jednakże uznanie integracji i zachowania tożsamości etnicznej za główne cele długoterminowej polityki względem mniejszości pokazuje wąskie rozumienie kwestii mniejszości, ponieważ cele te mają zostać osiągnięte zgodnie z polityką rządową przez wspieranie „wysiłków mniejszości narodowych w celu zachowania ich języka, zwyczajów, tradycji i ich namacalnego dziedzictwa kulturowego, wspierania informowania i edukacji mniejszości narodowych”. Tym samym dokument ten wskazuje, że Rząd widzi jedynie miejsce dla „wspierania” inicjatyw mniejszości, jednocześnie nie biorąc pod uwagę swojego zobowiązania w kwestii ochrony tożsamości narodowej ani praw mniejszości narodowych.

3.3 Pozaustawowe środki ochrony praw mniejszości narodowych

Ochrona mniejszości narodowych może również występować w działaniach organów administracyjnych, sądowniczych i innych nawet w przypadku braku odrębnych regulacji prawnych, na przykład za pośrednictwem pozaprawnych instytucji i mechanizmów, jednak jest to mało prawdopodobne w przypadku Litwy. Główne wysiłki Rządu litewskiego skupiały się na różnych programach i inicjatywach, niewprowadzających faktycznych, prawnych zobowiązań dla samego Rządu; podejmowane próby miały na celu promocję „integracji” społeczności romskiej na gruncie edukacji, mieszkalnictwa i pracy, co było częściowo zgodne z europejskimi wysiłkami i naciskami w sferze praw człowieka, aby lepiej zaspokajać ich indywidualne potrzeby i sytuacje. Jedną z takich pozytywnych inicjatyw jest na przykład Międzyinstytucjonalny Program Integracji Romów w społeczeństwie litewskim na lata 2013–2015. Jednak część tego, co władze przedstawiają jako ostatnio poczynione „pozytywne” kroki może być postrzegana mniej optymistycznie. Tak zwany „program integracji” w regionie wileńskim (posiadającym największą społeczność Romów) był w rzeczywistości „Programem nadzoru i bezpieczeństwa wileńskiej społeczności romskiej i terytoriów położonych najbliżej Taboru i Redukcji Segregacji Romów na lata 2005–2010”, w którym obecność Romów na terenie kraju postrzegana jest jako przestępstwo i zagrożenie dla bezpieczeństwa.

¹⁹ Trzeci Raport przedłożony przez Litwę zgodnie z postanowieniami artykułu 25 par. 2 Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych w Radzie Europy, Strasburg, dnia 23 kwietnia 2012 r., ACFC/SR/III(2011)005 rev.

4. Ochrona mniejszości po ratyfikacji Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych

Artykuł 1

Ochrona mniejszości narodowych oraz praw i wolności osób należących do tych mniejszości stanowi integralną część międzynarodowej ochrony praw człowieka i, jako taka, wchodzi w zakres współpracy międzynarodowej.

Artykuł 2

Postanowienia niniejszej konwencji ramowej będą stosowane w dobrej wierze, w duchu zrozumienia i tolerancji oraz w zgodzie z zasadami dobrego sąsiedztwa, przyjaznych stosunków i współpracy pomiędzy państwami.

Żadne nowe ustawy dotyczące ochrony praw mniejszości nie zostały przyjęte od momentu ratyfikacji Konwencji Ramowej w 2000 r. Wręcz przeciwnie, od wygaśnięcia ustawy o mniejszościach narodowych z 1989 r. nie doszło jeszcze do przygotowania aktu prawnego, który by ją zastąpiła.

Innymi słowy, inicjatywa ustawodawcza nie zapewniła oczekiwanych postępów po ratyfikacji KROMN, podążając w innym kierunku w kwestii praw mniejszości narodowych, w szczególności w praw językowych. W nowych przepisach oraz ich sądowej interpretacji można zauważyć niepokojącą tendencję zmniejszania stopnia ochrony i uznawania praw mniejszości narodowych, jak również do pomijania wszelkich wynikających z KROMN zobowiązań.

W tej sytuacji ciężko być przekonanym co do tego, że „postanowienia niniejszej konwencji ramowej będą stosowane w dobrej wierze” – na Litwie nie są one stosowane w ogóle i nic nie wskazuje też na to, by instytucje państwowe zaczęły stosować się do tych postanowień w przyszłości. Jest to szczególnie widoczne w przypadku kwestii językowych, gdyż sądy i politycy specjalny status języka litewskiego postrzegają w kontekście wykluczenia użycia języków mniejszości narodowych (z drugiej strony argumentacja tego rodzaju nie jest stosowana w odniesieniu do języka angielskiego).

Artykuł 3

1. Każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej bądź też nienależącej do takiej mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze związanych z tym wyborem praw nie pociągnie za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków.

2. Osoby należące do mniejszości narodowych mogą korzystać z praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej konwencji ramowej indywidualnie, jak też wspólnie z innymi.

Wydaje się, że nie istnieją przeszkody prawne, uniemożliwiające członkom mniejszości narodowych podejmowania swobodnej decyzji o traktowaniu ich jako osób należących bądź też nienależących do takiej mniejszości.

Jednocześnie widać wyraźnie, że postanowienia punktu 2 Artykułu 3 nie są obecnie wykonywane. Członkowie mniejszości narodowych nie mogą korzystać z wielu – jeśli nie większości – praw i wolności przysługujących im w świetle KROMN. Wbrew zapewnieniom Rządu, Konstytucja i ustawodawstwo nie pozwalają mniejszościom cieszyć się prawami i wolnościami płynącymi z KROMN, zwłaszcza po wygaśnięciu ustawy o mniejszościach narodowych z 1989 r.

Przykładem może być odmowa używania języka polskiego ze strony organów administracyjnych w rejonie wileńskim, gdzie skupiona jest mniejszość polska. Ustawodawstwo wewnętrzne i orzecznictwo sądowe zakazuje używania języka innego niż litewski w instytucjach administracyjnych. Polacy i członkowie innych mniejszości nie mają przy tym jakichkolwiek środków odwoławczych przeciwko oczywistym naruszeniom zasad zawartych w Konwencji Ramowej: brak jest przepisów wdrażających te zasady, Konwencja Ramowa nie może być stosowana bezpośrednio, nie ma też stosownych mechanizmów legislacyjnych umożliwiających mniejszościom narodowym zgłoszenie naruszenia takich przepisów do jakiegokolwiek sądu na Litwie. Jak wskazano wcześniej, dotychczasowa interpretacja Konstytucji wyklucza uznanie i używanie języka innego niż litewski – przy czym wydaje się, że takie podejście ma jedynie zastosowanie w odniesieniu do języków mniejszości narodowych, gdyż angielski i inne „języki obce” są w rzeczywistości często używane przez władze, przy czym nie jest to odbierane jako jakiegokolwiek złamanie obowiązujących zasad.

W swoim komentarzu w kwestii realizacji postanowień Artykułu 3(2) Rząd nie próbuje nawet wykazać, gdzie i w jaki sposób stosowane są przewidziane w tym artykule środki. Wyjaśnienie jest jednak proste – żadne mechanizmy prawne, zapewniające możliwość egzekwowania praw i wolności mniejszości narodowych zgodnie z zasadami KROMN, nie zostały przyjęte.

Artykuł 4

- 1. Strony zobowiązują się zagwarantować osobom należącym do mniejszości narodowych prawo do równości wobec prawa oraz jednakową ochronę prawa. W tym względzie jakakolwiek dyskryminacja wynikająca z przynależności do mniejszości narodowej jest zabroniona.*
- 2. Strony zobowiązują się do przyjęcia, tam gdzie to konieczne, odpowiednich środków w celu popierania, we wszystkich sferach życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego pełnej i rzeczywistej równości pomiędzy osobami należącymi do mniejszości narodowej a osobami należącymi do większości. W tym względzie wezmą pod uwagę specyficzne warunki osób należących do mniejszości narodowych.*
- 3. Środki przyjęte zgodnie z ustępem 2 nie będą uważane za akt dyskryminacji.*

Konstytucyjna zasada równości wobec prawa jest interpretowana w sposób bardzo formalny, uniemożliwiający istnienie „pełnej i rzeczywistej równości” mniejszości narodowych względem etnicznych Litwinów.

Ze względu na brak skutecznych gwarancji prawa do równości wobec prawa oraz do jednakowej ochrony prawnej wszystkich obywateli we wszystkich dziedzinach życia, w szczególności wobec działań i polityki rządowej, członkowie mniejszości narodowych doświadczają dyskryminacji ze strony własnego Rządu z powodu preferencji językowych i kulturowych.

W perspektywie litewskiej Artykuł 4(2) jest prawie całkowicie pomijany: od momentu ratyfikacji KROMN nie powołano żadnych środków wspierających pełną i rzeczywistą równość mniejszości narodowych względem etnicznych Litwinów. Zamiast działań promujących ideę równości, Rząd przyjął pewne programy oraz wiele inicjatyw *ad hoc* w celu zwiększenia nacisku na naukę języka większości w imię pełniejszej integracji.

Żadna z mniejszości narodowych Litwy nie neguje potrzeby nauki języka urzędowego kraju – potwierdza to znaczna część członków tychże mniejszości, która osiągnęła biegłość w języku państwowym od momentu uzyskania przez państwo niepodległości w 1990 r. Jest to zwłaszcza widoczne w przypadku młodszych pokoleń.

Szczególnie brakuje środków rządowych tam, gdzie znajdują się zwarte skupiska mniejszości narodowych: Artykuł 4(2) przewiduje przyjęcie odpowiednich środków dla wspierania pełnej, rzeczywistej równości między – na przykład – członkami mniejszości polskiej i rosyjskiej oraz osobami należącymi do etnicznej większości litewskiej, uwzględniając szczególne warunki tych mniejszości. Raport Rządu nie wskazuje, jakie środki zostały podjęte w tym zakresie, gdyż nie podjęto w ogóle prób wykonania tego zobowiązania.

Artykuł 5

1. Strony zobowiązują się wspierać tworzenie warunków koniecznych do utrzymywania i rozwijania przez osoby należące do mniejszości narodowych ich kultury, jak również zachowania zasadniczych elementów ich tożsamości, to jest ich religii, języka, tradycji i dziedzictwa kulturowego.

2. Bez uszczerbku dla środków podejmowanych stosownie do ich generalnej polityki integracyjnej, Strony powstrzymają się od działań lub praktyk mających na celu asymilację osób należących do mniejszości narodowych wbrew ich woli i będą chronić te osoby przed jakimkolwiek działaniem mającym na celu taką asymilację.

Artykuł 6

1. Strony będą umacniać ducha tolerancji oraz dialog międzykulturowy i podejmą skuteczne środki w celu wspierania wzajemnego poszanowania, zrozumienia i współpracy pomiędzy wszystkimi osobami żyjącymi na ich terytoriach niezależnie od ich tożsamości etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej, zwłaszcza w zakresie edukacji, kultury i środków przekazu.

2. Strony zobowiązują się podjąć odpowiednie środki chroniące osoby, które mogą być obiektem zastraszania bądź też aktów dyskryminacji, wrogości lub przemocy będących skutkiem ich etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej tożsamości.

Na tym obszarze można zaobserwować pozytywne zmiany, zachodzące w ostatnich latach, w tym zmiany w Kodeksie karnym z 2009 r. dotyczące przestępstw związanych z rasizmem, nawoływaniem do nienawiści itp. Specjalne Biuro Śledcze Prokuratury Generalnej zyskało nowe uprawnienia do zwalczania przestępstw związanych z dyskryminacją i podżeganiem do nienawiści. Ustawa o równym traktowaniu została również zmieniona w taki sposób, by wykluczyć dyskryminację ze względu na pochodzenie, język, przekonania i status społeczny. Wreszcie, Kodeks wykroczeń administracyjnych zaczął oficjalnie uznawać za przestępstwa przejawy dyskryminacji na tle rasowym, etnicznym i religijnym w stosunkach pracy.

Realizacja tych działań jest jednak bardzo słaba. Organizacje pozarządowe, takie jak EFHR, często nie mają uprawnień do reprezentowania ofiar dyskryminacji w sądzie, zaś prokuratorzy i policja nierzadko nie podejmują postępowań przeciwko zgłoszonym przypadkom dyskryminacji lub przestępstwom na tle rasowym. Kontroler ds. Równych Możliwości nie może składać skarg dotyczących dyskryminacji do sądu.

Skargi dotyczące użycia mowy nienawiści względem mniejszości są często ignorowane przez władze publiczne, które pozostawiają te kwestie organizacjom pozarządowym, takim jak EFHR, które wnoszą tego rodzaju sprawy przed sądy oraz stosują inne dostępne mechanizmy ochrony praw człowieka. Z biegiem lat EFHR złożyła setki wniosków do prokuratury, w nadziei, że organy ścigania przyjmą odpowiedzialność za przestrzeganie prawa ochrony mniejszości przed mową nienawiści.

Artykuł 7

Strony zapewniają poszanowanie praw każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do swobodnego, pokojowego zgromadzania się, swobodnego stowarzyszania się, wolności wyrażania opinii, wolności myśli, sumienia i religii.

Artykuł 8

Strony zobowiązują się uznać, że każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do uzewnętrzniania jego/jej religii lub przekonań, jak również prawo do zakładania instytucji, organizacji i stowarzyszeń religijnych.

Artykuł 9

1. Strony zobowiązują się uznać, że prawo każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do wolności wyrażania opinii obejmuje wolność posiadania własnych opinii oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei w języku mniejszości bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe. Strony zapewnią, w ramach ich systemów prawnych, że osoby należące do mniejszości narodowej nie będą dyskryminowane w dostępie do środków przekazu.

2. Ustęp 1 nie wyklucza prawa Stron do poddania procedurze koncesjonowania - wykluczającej dyskryminację i opartej o obiektywne kryteria - rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych lub przedsiębiorstw kinematograficznych.

3. Strony nie będą zabraniać tworzenia i wykorzystywania przez osoby należące do mniejszości narodowych drukowanych środków przekazu. W ramach uregulowań prawnych odnoszących się do rozgłośni radiowych i stacji telewizyjnych zapewnią, na tyle, na ile to możliwe, oraz uwzględniając postanowienia ustępu 1, że osoby należące do mniejszości narodowych będą miały możliwość tworzenia i używania ich własnych środków przekazu.

4. W ramach swoich systemów prawnych Strony przyjmą stosowne środki w celu ułatwienia osobom należącym do mniejszości narodowych dostępu do środków przekazu oraz w celu wspierania tolerancji i ułatwienia pluralizmu kulturowego.

Rząd litewski prezentuje dość liberalne podejście w kwestii istnienia prywatnych mediów mniejszości; w zasadzie władze starają się nie ingerować zbyt w mniejszościowe media prywatne.

Jednakże Komitet Doradczy wielokrotnie wskazywał, że – zgodnie z Artykułem 9(4) – nadawanie publiczne powinno zasadniczo spełniać zasadę proporcjonalności: czas antenowy poświęcony na programy w języku mniejszości w mediach publicznych nie może być zbyt ograniczony (pod względem długości trwania i treści programu) „biorąc pod uwagę liczbę osób należących do mniejszości narodowych...”²⁰. W sytuacji mniejszości polskiej i rosyjskiej mamy do czynienia z oczywistym naruszeniem Artykułu 9(4) – ilość programów nadawanych publicznie w języku polskim i rosyjskim jest niewspółmiernie niska w porównaniu do ogólnej liczby przedstawicieli tych mniejszości na Litwie. Czas przeznaczony na programy w językach mniejszości narodowych jest zauważalnie nieproporcjonalny wobec liczby odbiorców z największych liczbowo mniejszości narodowych – zaledwie 15 minut nadawania w tygodniu²¹. W obu przypadkach, zalecenia Artykułu 9(4) nie są przestrzegane, aczkolwiek zauważyć można

²⁰ Opinia Komitetu Doradczego o Chorwacji, ACFC/INF/OP/I (2002), 6 lutego 2002 r., paragraf 41.

²¹ Programy telewizyjne w języku polskim, rosyjskim i białoruskim ograniczone są do zaledwie 15 minut w tygodniu na kanale Litewskiej Telewizji Państwowej Kultura.

pozytywną zmianę – programy w języku mniejszości nadawane są obecnie w czasie największej oglądalności²².

Wzajemne zrozumienie i integracja powinny przebiegać dwukierunkowo, po to, by były naprawdę skuteczne: tak jak mniejszości narodowe na Litwie coraz częściej i z większymi sukcesami uczą się języka litewskiego, tak i Rząd Litwy powinien starać się docierać do wszystkich Litwinów – również tych, którzy są polskojęzyczni lub rosyjskojęzyczni, i zadbać o ich dostęp do edukacji i informacji w ich własnym języku. Odmawianie mniejszościom dostępu do mediów publicznych poprzez nadawanie niemal wyłącznie w języku litewskim prowadzi do utrudnienia w dotarciu do niektórych obywateli, którzy mogą zacząć skłaniać się raczej w kierunku mediów polskich bądź rosyjskich, nadawanych w ich językach, przez co bardziej dostępnych.

Takie podejście grozi alienacją i brakiem identyfikacji niektórych jednostek z państwem litewskim, dlatego należy go unikać. Można by to osiągnąć postępując zgodnie ze wskazówkami Artykułu 9(4).

Artykuł 10

- 1. Strony zobowiązują się uznać, że każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do swobodnego używania, bez jakiegokolwiek ingerencji, jego/jej języka mniejszości, zarówno prywatnie, jak i publicznie, ustnie oraz pisemnie.*
- 2. Na obszarach zamieszkałych tradycyjnie lub w znaczącej ilości przez osoby należące do mniejszości narodowej, o ile osoby te tego sobie zażyczą, i tam, gdzie takie życzenie odpowiada rzeczywistym potrzebom, Strony będą starać się zapewnić, na tyle, na ile to możliwe, warunki, które umożliwią używanie języka mniejszości w stosunkach pomiędzy tymi osobami a organami administracyjnymi.*
- 3. Strony zobowiązują się zagwarantować prawo każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do niezwłocznego poinformowania, w języku dla niego/niej zrozumiałym, o przyczynach jego/jej zatrzymania i o wszystkich oskarżeniach wysuniętych przeciwko niemu/niej oraz do obrony przez niego samego/nią samą w tym języku, także, jeśli to konieczne, przy bezpłatnej pomocy tłumacza.*

W odniesieniu do Artykułu 10(1) można wciąż zauważyć ograniczenia dotyczące osób posługujących się językami mniejszości narodowych w sytuacjach prywatnych. Ostatnie sprawy sądowe zakończyły się orzeczeniami, zgodnie z którymi władze muszą usunąć tablice z nazwami topograficznymi w językach innych niż litewski, nawet jeśli znaki takie są własnością prywatną i znajdują się na terenie prywatnych posesji. Oznakowania takie są wynikiem prywatnych inicjatyw niektórych społeczności mniejszości narodowych, których obywatele używają polskich nazw ulic tam, gdzie prawo zabrania władzom stawiania dwujęzycznych oznakowań topograficznych. Również Premier nawoływał we wrześniu 2013 r. do usunięcia prywatnych tablic z napisami w językach mniejszości, stwierdzając, że równość i prawa Litwy nie przewidują możliwości stosowania języków innych niż język litewski:

„Warunki powinny być równe dla wszystkich obywateli Litwy. Oznacza to, że nie powinno być żadnych znaków z napisami dwujęzycznymi, jeśli szanujemy nasze

²² Programy telewizyjne dla mniejszości narodowych zostały przesunięte z godziny 15 na godzinę 18.

państwo, naszą Konstytucję i prawa”, powiedział premier w wywiadzie dla BNS, podkreślając, że w tym przypadku nie można mówić o żadnych wyjątkach²³.

Należy przy tym zauważyć, że w rzeczywistości istnieje wiele przykładów oznakowań publicznych, jak i o charakterze prywatnym, z napisami w językach innych niż litewski: po angielsku lub niemiecku, jak widać, na przykład, na poniższym zdjęciu. Wydaje się, że tylko polski i rosyjski są przez litewskie władze i sądy zakazane.

Publiczne i prywatne znaki uliczne i topograficzne dozwolone w języku angielskim i niemieckim, ale nie w językach mniejszości narodowych

Co do Artykułu 10(2) KROMN, jest on całkowicie pomijany przez rząd litewski, odmawiający legalnego uznania prawa do używania języków mniejszości narodowych przed organami administracyjnymi na terenach tradycyjnie zamieszkałych przez mniejszość polską lub rosyjską. Sytuacja prawna na Litwie jest więc bardziej skomplikowana niż w innych państwach, w których Komitet Doradczy jednoznacznie wskazał, że kraje, które zdecydowały się na ratyfikację Konwencji Ramowej, powinny podjąć odpowiednie kroki w celu doprowadzenia do właściwej implementacji postanowień Artykułu 10(2):

101. Komitet Doradczy uważa, że w ormiańskim ustawodawstwie brakuje precyzji w kwestiach dotyczących prawa do używania języka mniejszości narodowych w stosunkach z władzami administracyjnymi i zwraca uwagę, że – według władz – taka możliwość istnieje na obszarach zamieszkałych przez wystarczającą liczbę osób należących do mniejszości narodowych. Komitet Doradczy uważa, że możliwość ta nie powinna pozostawać wyłącznie w gestii władz, których dotyczy, oraz że odpowiednie środki powinny zostać podjęte, w tym na poziomie legislacyjnym, w celu zapewnienia skutecznego stosowania tego prawa²⁴.

Taki brak jasności pozostaje – zdaniem Komitetu Doradczego – „w niepełnej zgodności” z prawnymi zobowiązaniami Konwencji Ramowej²⁵. W swojej opinii na temat sytuacji w Estonii, Komitet Doradczy dodał również:

²³<http://www.15min.lt/en/article/politics/lithuanian-prime-minister-speaks-against-bilingual-signs-in-polish-dominated-districts-526-365513#ixzz2kb5Gg2PQ>

²⁴ Komitet Doradczy KROMN, Opinia o Armenii, ACFC/INF/OP/I (2003) 001, 2002, paragraf 101.

²⁵ Komitet Doradczy KROMN, Opinia o Albanii, ACFC/INF/OP/I (2003) 003, 2002, paragraf 99. Patrz też: Komitet Doradczy KROMN, Opinia o Republice Czeskiej, ACFC/INF/OP/I (2002) 002, 2001, Art. 10, paragraf 55, oraz Komitet Doradczy KROMN, Opinia o Słowacji, ACFC/INF/OP/I (2001) 001, 2000, Art. 10, paragraf 36.

40. Wyrażając zadowolenie z faktu, że możliwość używania języków mniejszości w stosunkach pomiędzy osobami należącymi do mniejszości narodowych a organami administracyjnymi została uznana prawnie nawet na poziomie konstytucyjnym, Komitet Doradczy uważa jednak, że obecne ramy prawne odnoszące się do tej kwestii nie są wystarczająco jasne. Wynika to częściowo z faktu, że niejasne jest w jakim stopniu restrykcyjna definicja terminu „mniejszości narodowej”, pojawiająca się w innych kontekstach (patrz powiązane komentarze do artykułu 3), stosuje się do przepisów, które odnoszą się do używania języków mniejszości, w szczególności w Konstytucji i ustawie o języku²⁶.

Sytuacja na Litwie jest całkowicie inna niż duch i treść Artykułu 10(2); pozostaje też w sprzeczności względem stanowiska przyjętego przez Komitet Doradczy.

Legislacja i wykładnia sądowa – stwierdzające, że tylko język litewski może być używany w procesach postępowania administracyjnego i w kontaktach z władzami, oraz że tylko język litewski może być oficjalnym językiem urzędowym używanym w samorządach – negują jasno określone zalecenia zawarte w Artykule 10(2) KROMN. Jak już wspomniano, doszło nawet do zaostżenia wcześniejszego stanowiska sprzed ratyfikacji KROMN w 2000 r. Brak przepisów dotyczących ochrony praw mniejszości po wygaśnięciu ustawy o mniejszościach narodowych z 1989 r., orzeczenia sądowe interpretujące oficjalny status języka litewskiego jako podstawę do odrzucenia języków mniejszości narodowych (ale już nie angielskiego), a także bardzo wąskie rozumienie zasady równości (jako zakazu jakiegokolwiek odmiennego traktowania mniejszości narodowych) stanowią czynniki, które przeszkadzają we wdrożeniu zobowiązań wynikających z Artykułu 10 Konwencji Ramowej.

Widać wyraźnie, że Rząd litewski nie wywiązuje się z zaleceń Artykułu 10(2) KROMN.

Artykuł 11

- 1. Strony zobowiązują się uznać, że każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do używania jego/jej nazwiska (patronimiku) i imion w języku mniejszości oraz ich oficjalnego uznania zgodnie z trybem przyjętym w ich ustawodawstwie.*
- 2. Strony zobowiązują się uznać, że każda osoba należąca do mniejszości narodowej ma prawo do umieszczenia w jego lub jej języku znaków, napisów i innych informacji o charakterze prywatnym w sposób widoczny dla osób postronnych.*
- 3. W rejonach tradycyjnie zamieszkałych przez znaczącą ilość osób należących do mniejszości narodowej Strony będą starać się - zgodnie z obowiązującym prawem, w tym także, tam gdzie to stosowne, umowami z innymi państwami oraz przy uwzględnieniu ich specyficznych warunków - umieszczać również w języku mniejszości tradycyjne nazwy lokalne, nazwy ulic i inne oznakowania topograficzne o charakterze publicznym, o ile istnieje tam wystarczające zapotrzebowanie na takie oznakowania.*

Rząd Litwy nie wypełnia zobowiązań określonych w Artykule 11 punktach 1, 2 i 3 w kwestii zapisu nielitewskich nazwisk i imion, umieszczania znaków o charakterze prywatnym oraz wykorzystywania dwujęzycznych tablic z nazwami ulic i innymi nazwami topograficznymi. Sąd Konstytucyjny i Litewski Najwyższy Sąd Administracyjny odrzuciły to, o czym z nadzieją wypowiedziano się w sprawozdaniu Komitetu Doradczego z 2008 r., tak jak w przypadku innych kwestii związanych z użyciem języka, ponownie powołując się na konstytucyjny status języka litewskiego.

²⁶ Komitet Doradczy KROMN, Opinia o Estonii, ACFC/INF/OP/I (2002) 005, 2001, Art. 10, paragraf 40.

W odniesieniu do Artykułu 11(1), Sąd Konstytucyjny w roku 2009 powrócił do argumentacji z 1999: choć możliwy byłby zapis imienia i nazwiska przedstawiciela mniejszości narodowej przy użyciu nielitewskich liter (q, x, w) na stronie paszportu „inne wpisy”, to jednak wpis ten nie miałby takiego samego znaczenia identyfikującego osobę, jak oznaczenie w języku litewskim na głównej stronie dokumentu. Innymi słowy, samo pojawienie się imienia i nazwiska danej osoby w drugorzędnej części paszportu nie oznacza jeszcze, że obywatele z nielitewskimi nazwiskami będą mogli używać lub domagać się uznania takiej formy ich nazwiska przez władze państwowe; oznacza to, że nadal nie mają oni możliwości otrzymania nowych dokumentów z nazwiskami w języku mniejszości, przy użyciu liter takich jak q, x albo w. Artykuł 11(1) Konwencji Ramowej jest w tym kontekście odrzucany, jako niezawierający „konkretnych, prawnie wiążących postanowień”.

Oficjalne wyjaśnienie w kwestii tego, że oficjalne uznanie i stosowanie imion i nazwisk w językach mniejszości narodowych (przy użyciu nielitewskich liter) jest niemożliwe, jest zwyczajnie nieprawdą. Te same litery (zgodnie z orzeczeniem Sądu Konstytucyjnego) mogą być stosowane na stronie paszportu przeznaczonej na „do innych wpisów”. Niemniej jednak, nawet tego rodzaju możliwość nie została zaakceptowana przez władze. W kwietniu 2012 r. projekt ustawy zawierającej przepisy dotyczące użycia „brakujących liter” w paszportach obywateli należących do obywateli przedstawicieli mniejszości narodowych został odrzucony przez sejmowy Komitet Prawa i Praworządności. Parlament nadal nie podjął dyskusji w kwestii wykonania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego²⁷. Podczas gdy grupa robocza Ministerstwa Sprawiedliwości jest również zobligowana do przygotowania projektów przepisów pozwalających użycie oryginalnej pisowni nazwisk obcych w dokumentach litewskich, nadal nie ma porozumienia w sprawie sposobu postępowania w tej sprawie – nie zdecydowano też, czy jakiegokolwiek kroki powinny faktycznie zostać podjęte.

Litery alfabetu łańskiego są również powszechnie używane przez władze litewskie w odniesieniu do nazwisk obcokrajowców, nazw firm (zarówno litewskich, jak i zagranicznych), tablic rejestracyjnych samochodów, informacji turystycznych czy w Internecie (www). W rzeczywistości zakaz używania liter q, x i w obowiązuje tylko w dwóch przypadkach: w zapisie słów będących częścią języka litewskiego oraz w zapisie nielitewskich (np. w języku polskim lub innych językach obcych) imion i nazwisk obywateli.

Najwyraźniej jednak sprzeczność ta pozostaje niezauważona przez władze litewskie, które próbują stosować zasady języka (litewskiego) wobec innych języków, takich jak polski – a jednocześnie nie stosują te same zasady do nazwisk osób niebędących obywatelami Litwy: w ich przypadku stosowane są te same „nieistniejące” litery

W sytuacji, w której mamy do czynienia z rejestracją imion i nazwisk członków mniejszości narodowych, nie oczekuje się od władzy rejestracji lub użycia tych nazwisk jako słów w języku urzędowym państwa; prośba dotyczy tylko zapisu nazwisk danej osoby w oryginalnym języku.

Litery q, x i w są codziennie stosowane przez prawie wszystkich obywateli Litwy, w tym członków organów władzy – każdorazowo przy zapisywaniu słów w językach innych niż litewski lub przy korzystaniu z Internetu; obywatele innych państw, którzy stali się mieszkańcami bądź obywatelami Litwy, mogą zatrzymać swoje nazwiska, nawet w przypadku, gdy zawierają one litery nielitewskie; te same litery pojawiają się na znakach z nazwami wielu firm i korporacji, zarówno krajowych jak i zagranicznych; używa ich port lotniczy w Wilnie. Litery te pojawiają się też na litewskiej klawiaturze komputerowej.

²⁷ <http://media.efhr.eu/2012/04/19/surnames-writing-bill-rejected/>.

Niestety, zobowiązania określone w Artykule 11(1) są w dużym stopniu odrzucane; istnieje też ryzyko, że sytuacja w tej mierze nie ulegnie zmianie. Projekt nowych przepisów dotyczących mniejszości narodowych pozwoliłby na zmianę podejścia w kwestii tego, że wszyscy obywatele mogą używać jedynie tych liter, które „istnieją” w języku litewskim, nawet w przypadku swoich imion. Pesymista albo cynik mógłby pokusić się o pytanie, czy Rząd Litewski jest naprawdę zaangażowany w ochronę mniejszości narodowych, tak jak przewiduje to Konwencja Ramowa o Ochronie Mniejszości Narodowych.

Standardowa litewska klawiatura z „nieistniejącymi” literami q, w i x:

(źródło: http://gnx.puslapiai.lt/en_ltkbd.html)

W przypadku Artykułu 11(2) można zaobserwować jednocześnie postęp i regres. Do roku 2011 prawa związane z kwestiami językowymi na Litwie były interpretowane w taki sposób, że zakazywano istnienia jakichkolwiek dwujęzycznych znaków (innych niż znaki handlowe lub nazwy firm) natury prywatnej. Istnieją dowody na to, że prawo to stosowano sporadycznie i wybiórczo – znaki zapisywane w językach używanych międzynarodowo, takich jak angielski, pozostawały nienaruszone; usuwano jedynie tablice w językach mniejszości narodowych. Na przykład, 16 sierpnia 2010 r. dyrektor zajezdni autobusowej w Wilnie został ukarany grzywną wysokości 450 litów za używanie dwujęzycznych oznaczeń na minibusach, zaś 20 sierpnia 2010 r. właściciela firmy transportowej w Czarnym Borze/Juodšiliai Zygmunta Marcinkiewicza ukarano grzywną w wysokości 1200 litów za umieszczenie na pojazdach znaków informujących o trasie przejazdu w języku polskim i litewskim.

Choć ta sytuacja uległa już zmianie w przypadku większości oznakowań w językach mniejszości²⁸, restrykcyjne podejście zachowało się w jednym przypadku: tablic z nazwami ulic w języku polskim (i litewskim), umieszczanych na prywatnych domach obywateli należących do mniejszości narodowych. Decyzją sądu znaki te miały zostać usunięte - mimo że, zgodnie z litewskim prawem, urzędnicy nie mogą, w celu ich zdjęcia, wejść na prywatne posesje. Sam premier również oświadczył publicznie, że tego typu oznaczenia w językach mniejszości powinny zostać zakazane²⁹.

Artykuł 11(3) również jest powszechnie pomijany przez władze litewskie, przy czym nic nie wskazuje na to, by planowane było podjęcie jakichkolwiek konkretnych kroków w celu zapewnienia luki prawnej poprzez przyjęcie nowej ustawy o mniejszościach (obejmującej

²⁸ <http://en.efhr.eu/2013/02/13/nobody-will-be-punished-for-writing-hairdresser-or-shop/>.

²⁹ <http://www.15min.lt/en/article/politics/lithuanian-prime-minister-speaks-against-bilingual-signs-in-polish-dominated-districts-526-365513#ixzz2kb5Gg2PQ>.

możliwość zapisu w języku mniejszości „tradycyjnych nazw lokalnych, nazw ulic i innych oznakowań topograficznych o charakterze publicznym, o ile istnieje wystarczające zapotrzebowanie na tego rodzaju oznakowania”). Na przykład, w opinii Państwowej Komisji Języka Litewskiego (*Valstybinės kalbos komisija*) wprowadzenie tego typu regulacji prawnej w praktyce zalegalizowałoby wielojęzyczność, co jest „sprzeczne” z Konstytucją ze względu na oficjalny status języka litewskiego. Wskazano również, że używanie dwujęzycznych nazw ulic może „utrudnić” pracę policji, służb ratunkowych i innych służb publicznych, ponieważ nazwy w dwóch językach mogą być mylące – jest to jednak coś, co nigdy nie stanowiło problemu w tysiącach społeczności europejskich posługujących się znakami dwujęzycznymi³⁰.

Jak już zostało podkreślone, mimo ratyfikacji Konwencji Ramowej mamy do czynienia z działaniami zupełnie z nią sprzecznymi. Władze samorządowe, które ustanowiły tablice w językach mniejszości narodowych (przy czym dwujęzyczne tablice angielskie i litewskie w samorządach Neryngi i m. Wilna nie były nigdy przedmiotem krytyki) ostatnio zostały zobowiązane do ich usunięcia.

15 stycznia 2008 r. Państwowa Inspekcja Językowa (*Valstybinės kalbos inspekcija*) nakazała władzom administracyjnym regionu sołecznickiego usunięcie dwujęzycznych tablic z nazwami ulic, miesiąc później nakładając grzywnę w wysokości 450 litów za niespełnienie nakazu. Kierownik jednostki administracyjnej wniósł sprawę do sądu; po wielokrotnych odwołaniach, końcowa decyzja sądu utrzymała stanowisko Państwowej Inspekcji Językowej w kwestii nałożenia kary na administrację samorządu. Kolejna kara nałożona w 2010 r. również doprowadziła do sprawy sądowej, gdzie Litewski Naczelny Sąd Administracyjny po raz kolejny potwierdził decyzję w kwestii tego, że używanie dwujęzycznego nazewnictwa jest „zakazane”, zaś Inspekcja Językowa posiada uprawnienia do karania władz samorządowych za używanie innych języków niż język litewski.

Trudno doszukiwać się w decyzjach sądu i postępowaniu Inspekcji Językowej jakiegokolwiek dbałości o wynikające z KROMN zobowiązania, zgodnie z którymi mniejszości powinny mieć prawo do używania „tradycyjnych nazw lokalnych, nazw ulic i innych oznakowań topograficznych o charakterze publicznym, o ile istnieje tam wystarczające zapotrzebowanie na takie oznakowania”. Potwierdziły to tegoroczne słowa premiera, dotyczące używania nazw dwujęzycznych nawet przez osoby prywatne – stwierdził on, że – jego zdaniem – nigdy nie powinno dojść do zalegalizowania dwujęzycznych znaków topograficznych:

„...jeśli szanujemy nasze państwo, naszą Konstytucję i prawa jeśli chcemy respektować nasze państwo, to znaki z napisami w dwóch językach nie powinny się nigdy pojawiać”, stwierdził premier w wywiadzie dla BNS, podkreślając, że nie może być odstępstw od tej zasady³¹.

Artykuł 12

- 1. Strony podejmą, tam gdzie jest to właściwe, środki w zakresie oświaty i badań naukowych, w celu szerzenia wiedzy o kulturze, historii, języku i religii ich mniejszości narodowych oraz większości ludności.*
- 2. W związku z tym Strony, między innymi, zapewnią odpowiednie możliwości kształcenia nauczycieli i dostępu do podręczników oraz ułatwią kontakty pomiędzy uczniami a nauczycielami z różnych środowisk.*

³⁰ Opinia Komisji Języka Litewskiego na temat projektu Ustawy o mniejszościach narodowych oraz poprawek do Ustawy o języku państwowym (14.11.2013).

³¹ Tamże.

3. Strony zobowiązują się popierać równy dostęp osób należących do mniejszości narodowych do oświaty na wszystkich poziomach.

Raport Okresowy Rządu Litewskiego, w odniesieniu do Artykułu 12 wskazuje, że uczyniono dużo dla wzmocnienia nauczania języka litewskiego w szkołach publicznych. Za to należy się pochwała.

Jednakże, Artykuł 12(1) jako taki nie dotyczy obowiązku nauki języka litewskiego przez członków mniejszości narodowych: odnosi się raczej do kwestii związanych z promocją różnorodności i tolerancji na gruncie oświatowym. Oznacza to, że wszyscy Litwini – zarówno etniczni, jak i pochodzący z mniejszości narodowych – powinni doceniać i uczyć się nawzajem o swojej kulturze, historii, języku i religii.

Tak jednakże nie jest. Rząd nie wykazuje działań, które sprzyjałyby poszerzeniu wiedzy o kulturze, historii i języku mniejszości narodowych. Podręczniki szkolne skupiają się raczej na etnicznej kulturze Litwinów i jej znaczeniu, nie na mniejszościach jako takich.

Szkolenia dla nauczycieli pochodzących z mniejszości polskiej, rosyjskie i innych są mile widziane, jednakże nie skupiają się na ochronie przewidzianej postanowieniami tego artykułu: nastawione są na integrację, która w litewskim rozumieniu oznacza naukę i pracę wyłącznie w języku litewskim. Brak jest wyraźnego podkreślenia wartości polskiego czy rosyjskiego języka, religii i kultury.

Ponadto, zmiany w ustawie oświatowej z 2011 r. zakazujące nauczania niektórych przedmiotów w języku mniejszości spotkała się z silnym sprzeciwem członków mniejszości narodowych, w szczególności polskiej i rosyjskiej.

Artykuł 13

- 1. W ramach swoich systemów oświatowych Strony uznają prawo osób należących do mniejszości narodowej do zakładania i prowadzenia ich własnych, prywatnych instytucji oświatowych i szkoleniowych.*
- 2. Wykonywanie tego prawa nie pociąga za sobą żadnych zobowiązań finansowych Stron.*

Artykuł 14

- 1. Strony zobowiązują się uznać prawo każdej osoby należącej do mniejszości narodowej do nauki jego/jej języka mniejszości.*
- 2. W rejonach zamieszkałych tradycyjnie lub przez znaczącą liczbę osób należących do mniejszości narodowych, o ile jest na to wystarczające zapotrzebowanie, Strony będą starać się zapewnić, na tyle, na ile to możliwe, w ramach swoich systemów oświatowych, osobom należącym do tych mniejszości odpowiednie możliwości uczenia się języka mniejszości lub nauki w tym języku.*
- 3. Ustęp 2 niniejszego artykułu będzie realizowany bez uszczerbku dla nauki języka oficjalnego lub nauczania w tym języku.*

Zgodnie z Artykułem 14, przedstawiciele mniejszości narodowych mają prawo do nauki we własnym języku. Ponadto, zgodnie z punktem 2 tego artykułu, na obszarach tradycyjnie zamieszkałych przez mniejszości oraz tam, gdzie stanowią one liczną grupę, mniejszości powinny mieć zapewnione właściwe warunki do nauki własnego języka lub we własnym języku.

Przedstawione poniżej dwa podejścia różnią się od siebie znacząco: jeśli mniejszości narodowe na Litwie miałyby być jedynie uprawnione do nauki swojego języka (i w swoim języku) dzięki wsparciu litewskich instytucji publicznych, to ten przepis zostałby w pełni

zrealizowany. Jednakże Komitet Doradczy wskazał, że zobowiązanie wprowadzenia nauczania w języku mniejszości jest związane z jej liczebnością:

63. Niezależnie od wielkości społeczności romskiej i w oparciu o posiadane informacje, Komitet Doradczy zauważa, że nie ma możliwości nauki w języku romskim w szkołach rumuńskich, a sama możliwość nauki tego języka jest dostępna dla nielicznych uczniów. Istotne jest, żeby Rząd sprawdził, czy obecny status języka romskiego w rumuńskich szkołach zaspokaja potrzeby społeczności romskiej. Pozwoli to ocenić, czy niezbędne będą dalsze kroki dla zapewnienia odpowiednich możliwości do nauki języka romskiego lub do nauczania w tym języku.

64. Komitet Doradczy zauważa, że w przeszłości niektóre mniejszości, takie jak Turcy, Tatarzy, Rosjanie czy Bułgarzy, również byli nauczani we własnych językach. Jednakże obecnie nie ma już takiej możliwości. Zdaniem Komitetu, Rząd powinien odbyć konsultacje z członkami tych mniejszości żeby upewnić się, na ile obecna sytuacja zaspokaja ich potrzeby³².

Komentarz ten dotyczy również zaspokojenia potrzeb mniejszości narodowych w zakresie edukacji uniwersyteckiej w języku mniejszości³³.

Pozytywnym krokiem w tym kontekście była decyzja litewskich władz w kwestii zezwolenia na funkcjonowanie od 2007 r. w Wilnie Filii Uniwersytetu Białostockiego w Wilnie. Językiem wykładowym Filii jest język polski.

Mówiąc ogólnie, Rząd Litwy nie wypełnia postanowień Artykułu 14(2), nie odpowiadając na zapotrzebowanie polskiej i rosyjskiej mniejszości w szkołach publicznych, szczególnie biorąc pod uwagę wielkość i sytuację tych mniejszości.

Jednak bardziej niepokojące są poprawki do ustawy o oświacie z dnia 17 marca 2011 r.³⁴, które (1) zmniejszają ilość przedmiotów możliwych do nauczania w języku mniejszości w szkołach publicznych, (2) dyskryminują uczniów szkół mniejszości narodowych w kwestii egzaminu maturalnego z języka litewskiego, który jest kluczowy, jeżeli chodzi o dostęp do szkolnictwa wyższego.

Mimo zdecydowanego sprzeciwu ze strony przedstawicieli polskiej i rosyjskiej mniejszości, jak również ze społeczności szkolnych jako takich, Sejm w 2011 zaakceptował odpowiednie poprawki do wspomnianej ustawy, zaś szkoły publiczne zostały *de facto* pozbawione możliwości nauczania w językach mniejszości przedmiotów takich jak historia, geografia Litwy czy wiedza o społeczeństwie. Od września 2011 r. przedmioty te mogą być nauczane wyłącznie w języku litewskim. Wspomniane zmiany wprowadzono bez wcześniejszych konsultacji z przedstawicielami mniejszości narodowych.

Uczniowie z mniejszości narodowych są również w gorszej sytuacji z powodu braku możliwości zdawania matury w swoim języku ojczystym. Od 2013 r. egzamin maturalny z języka litewskiego jest „ujednolicony”, czyli taki sam dla uczniów z mniejszości narodowych i z litewskich szkół średnich. Choć początkowo przewidywano „ulgi” dla studentów mniejszości (dłuższy czas pisania egzaminu), którzy przed zmianami z 2011 r. naukę pobierali w języku polskim lub rosyjskim³⁵. To ułatwienie zostało jednak uznane przez Litewski Naczelny Sąd

³² Komitet Doradczy KROMN, Opinia o Rumunii, ACFC/INFO/OP/I (2002) 001.

³³ Komitet Doradczy KROMN, Opinia o Rumunii, ACFC/INFO/OP/I (2002) 001, paragraf 55; Komitet Doradczy KROMN, Opinia o Albanii, ACFC/INFO/OP/I (2003) 004, paragraf 61.

³⁴ *Lietuvos Respublikos Švietimo Įstatymo Pakeitimo Įstatymas 2011 m. kovo 17 d. Number XI-1281.*

³⁵ Ulgi przewidywały, że absolwenci szkół publicznych z językiem mniejszości jako wykładowym mieli możliwość napisania eseju w języku litewskim z użyciem mniejszej ilości słów niż absolwenci szkół publicznych z wykładowym

Administracyjny za „dyskryminujące”³⁶; choć uczniowie mniejszości narodowych pobierali naukę według innych programów niż uczniowie szkół litewskich, to nieznaczne ulgi egzaminacyjne zostały uznane za bezprawne i sprzeczne z zasadą równości przewidzianą w Konstytucji – ponownie odbyło się to bez uwzględnienia zobowiązań płynących z Konwencji Ramowej³⁷.

Podaje się również, że zgodnie z ustawą spodziewane jest łączenie szkół publicznych, co oznaczać może zamknięcie części szkół ze względu na malejącą liczbę uczniów przedstawiceli mniejszości narodowych.

EFHR zgłosiła wniosek do Parlamentu Europejskiego:

Nawet mimo większej popularności szkół mniejszości narodowych w mieście w porównaniu do szkół litewskich, to te pierwsze zostaną zamknięte, zmuszając rodziców dzieci należących do mniejszości narodowych do oddawania swoich pociech do szkół z litewskim językiem nauczania³⁸.

Uczniowie z mniejszości narodowych są w gorszej sytuacji w przypadku, gdy uczęszczają do szkół mniejszości narodowych. Postanowienia z 2011 r. w połączeniu ze zmianami w egzaminie maturalnym sprawiły, że rodzice obawiają się oddawania dzieci do szkół z wykładowym językiem mniejszości; sytuacja ta wywiera na nich presję wybierania litewskojęzycznych szkół publicznych. Generalnie, uczniowie przedstawiciele mniejszości chcąc kontynuować studia na uczelniach, muszą porzucić naukę w swoim języku ojczystym, jeśli nie chcą wyjechać z Litwy – albo emigrować w celu podjęcia studiów w innym kraju.

Kolejny raz można powtórzyć, że władze Litwy nie troszczą się o realizację zobowiązań międzynarodowych wynikających z Konwencji Ramowej. Mówiąc wprost, ochrona mniejszości narodowych jest na coraz słabszym poziomie od czasu ratyfikacji KROMN – mimo że sytuacja powinna wyglądać zupełnie inaczej.

Artykuł 15

Strony stworzą warunki niezbędne dla rzeczywistego uczestniczenia przez osoby należące do mniejszości narodowych w życiu kulturalnym, społecznym i gospodarczym, jak również w sprawach publicznych, zwłaszcza tych, które ich dotyczą.

Rząd litewski nie stworzył odpowiednich warunków w celu zapewniania efektywnego uczestnictwa mniejszości narodowych w wymienionych w Artykule 15 dziedzinach życia publicznego.

Brak materiałów wyborczych w językach mniejszości, zwłaszcza w okręgach wyborczych zwarcie zamieszkałych przez mniejszości narodowych, jest sprzeczny z zasadą stwarzania warunków dla efektywnej partycypacji mniejszości w życiu publicznym.

litewskim: do 400 słów, zamiast do 500. W dniu 7 listopada 2013 r. Minister Edukacji cofnął to ułatwienie, choć utrzymał do 2019 r. możliwość zrobienia przez uczniów szkół mniejszości większej ilości błędów. Ta ulga może z łatwością zostać ponownie zaskarżona w sądzie, w oparciu o konstytucyjną zasadę równości.

³⁶ Decyzja z dnia 8 czerwca 2013 r.

³⁷ Wśród osób, które wniosły skargę w/s dyskryminacji, jest były litewski Minister Edukacji Gintaras Steponavičius. Z kolei prezydent Grybauskaitė w czerwcu 2013 r. stwierdziła, że podobne ustępstwa „dzielą społeczeństwo”.

³⁸ Wniosek przeciwko nowej ustawie o oświacie, dyskryminującej mniejszości narodowe na Litwie, EFHR, 3 września 2011 r., <http://en.efhr.eu/2011/09/03/petition-against-the-new-education-act-which-discriminates-against-national-minorities-in-lithuania/>. Patrz też: Apel Forum Rodziców Szkół Polskich na Litwie, 10 listopada 2011 r., <http://en.efhr.eu/2011/11/10/appeal-of-the-forum-of-parents-from-the-polish-schools-in-lithuania/>.

Jak zostało wskazane wcześniej, do 2006 r. działania Rządu litewskiego były zgodne z postanowieniami Artykułu 15 – część materiałów w tłumaczeniu na języki mniejszości była dostępna w trakcie referendum dotyczącego przystąpienia do Unii Europejskiej. Wiadomo, że w tym czasie zrobiono to celowo, z przekonaniem – potwierdzonym wynikami referendum – że niektóre mniejszości będą bardziej skłonne do wzięcia udziału w referendum, jeśli udostępni im się materiały w ich własnym języku. Jak tylko referendum się odbyło, a Litwini – z uwzględnieniem członków mniejszości narodowych – znaczną większością głosów zdecydowali o wstąpieniu do UE, grupa wiodących litewskich polityków odwołała się do Sądu Konstytucyjnego w sprawie zakazu tłumaczeń i użycia materiałów wyborczych w językach mniejszości w celu ograniczenia, a nie ułatwienia „efektywnego udziału” członków mniejszości narodowych w życiu publicznym; zgodnie z decyzją Sądu użycie języka mniejszości w tym celu zostało uznane za zagrożenie dla statusu języka litewskiego³⁹.

W ostatnim raporcie wskazano, że odmowa władz w kwestii używania materiałów w językach mniejszości w czasie wyborów parlamentarnych w 2012 r. utrudniła niektórym wyborcom z mniejszości narodowych udział w wyborach:

Postanowienie o konieczności informowania mniejszości narodowych o procedurach wyborczych w ich języku, szczególnie na terenach zwarcie zamieszkałych przez społeczności mniejszościowe, zapobiegłoby sytuacji, w której wyborcy z mniejszości narodowych stają w obliczu bariery językowej w czasie głosowania⁴⁰.

Artykuł 16

Strony powstrzymają się od stosowania środków zmieniających proporcje narodowościowe ludności w rejonach zamieszkałych przez osoby należące do mniejszości narodowych i mających na celu ograniczenie praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej konwencji ramowej.

Ostatnie zmiany granic okręgów wyborczych osłabiły szanse mniejszości (w tym wypadku polskiej) na dostanie się do Sejmu. Zmiany te, obejmujące redukcję dwóch okręgów wyborczych - w których Polacy stanowili więcej niż połowę wyborców - do jednego okręgu o zmienionych granicach, zostały dokonane decyzją Centralnej Komisji Wyborczej z lipca 2012 r. Komisja uzasadniła swoją decyzję zmianami demograficznymi – w niektórych okręgach populacja znacząco się zwiększyła, w innych zmniejszyła.

W praktyce zmian dokonano w celu usunięcia okręgu, w którym mniejszość polska miała wielkie szanse wyboru swojego przedstawiciela do Sejmu, zmieniając tym samym „proporcje narodowościowe ludności w rejonach zamieszkałych przez osoby należące do mniejszości narodowych” i utrudniając tejże mniejszości egzekwowanie swoich „praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej Konwencji Ramowej”.

³⁹ Decyzja z dnia 10 Maja 2006 r. Nr 25/03 (*Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas dėl LR Vyriausios rinkimų komisijos įstatymo 3 straipsnio 6 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai*). Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się również, że obywatele, którzy nie byli „w pełni zintegrowani”, tj. nie byli biegli w języku urzędowym, nie musieli być traktowani tak samo jak obywatele, którzy taką biegłość posiadali, w zakresie konsultacji krajowych. Patrz też: Elżbieta Kuzborska, *Legal Situation of National Minorities in Lithuania in the Context of International and Supranational Protection Standards*, Wilno, 2012 r.

⁴⁰ Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka, 14 października 2012 r., Raport z obserwacji OBWE/ODIHR wyborów parlamentarnych na Litwie, Warszawa, 3 stycznia 2013 r.

Artykuł 17

1. Strony zobowiązują się nie ingerować w prawo osób należących do mniejszości narodowych do ustanawiania i utrzymywania swobodnych i pokojowych kontaktów poprzez granice z osobami legalnie przebywającymi w innych państwach, w szczególności z tymi, z którymi łączy ich tożsamość etniczna, kulturalna, językowa lub religijna albo też wspólne dziedzictwo kulturowe.

2. Strony zobowiązują się nie ingerować w prawo osób należących do mniejszości narodowych do uczestniczenia w działaniach organizacji pozarządowych zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym.

Artykuł 18

1. Strony będą starać się zawierać, tam gdzie to konieczne, dwustronne i wielostronne porozumienia z innymi państwami, w szczególności z państwami sąsiedzkimi, w celu zapewnienia ochrony osobom należącym do mniejszości narodowych.

2. Tam, gdzie to stosowne, Strony podejmą środki zachęcające do współpracy transgranicznej.

Artykuł 19

Strony zobowiązują się do poszanowania i realizacji zasad zawartych w niniejszej konwencji ramowej i wprowadzania, tam gdzie to konieczne, tylko takich ich ograniczeń, restrykcji lub odstępstw, które są przewidziane w międzynarodowych instrumentach prawnych – w szczególności w Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – w takim zakresie, w jakim odpowiadają one prawom i wolnościom wynikającym z powyższych zasad.

Jak wykazano we wcześniejszej części niniejszego Raportu, wydaje się, że Rząd litewski neguje swoje zobowiązania wynikające z Artykułu 19, gdyż odrzuca wszelkie zobowiązania międzynarodowe płynące z Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych, które są w jakikolwiek sposób sprzeczne z Konstytucją i wewnętrznym prawodawstwem. Prób wywiązania się z tych zobowiązań jest niewiele lub nie ma ich wcale, co widać szczególnie w świetle niemożliwości przyjęcia nowych przepisów dotyczących ochrony mniejszości, oraz niekorzystnego orzecznictwa Sądu Konstytucyjnego i Litewskiego Naczelnego Sądu Administracyjnego, które w dalszym ciągu używają oficjalnego statusu języka litewskiego w celu odrzucania jakichkolwiek ułatwień dla mniejszości narodowych.

5. Wnioski

Litwa potrzebuje pomocy: nie jest w stanie sprostać zobowiązaniom prawnym, wynikającym z *Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych*, bez wzmocnienia istniejącego prawodawstwa oraz sprawniejszego funkcjonowania mechanizmów z zakresu praw człowieka i ochrony mniejszości.

Szkodę państwu przynosi ignorowanie zwiększającej się liczby objawów ewidentnego lekceważenia praw mniejszości narodowych i zobowiązań Litwy w mierze przepisów *Konwencji Ramowej*.

Niniejszy Raport wskazuje na to, że ogólne tendencje, jakie można zaobserwować od czasu ratyfikacji *Konwencji Ramowej*, nie są zbyt optymistyczne. Zawarte w Raporcie informacje wyraźnie pokazują niepokojącą prawidłowość: w ostatnich latach Litwa coraz bardziej priorytetowo traktuje kulturę i język litewskiej większości, które dominują i wypierają wszelkie przejawy kultury i języka mniejszości w publicznej i – choć w mniejszym stopniu – prywatnej sferze.

Sam fakt istnienia oficjalnego języka państwowego nie stanowi problemu; Litwa posiada wszelkie prawa do posiadania i promowania tego istotnego symbolu swojej tożsamości narodowej. Jednakże, jak wynika z *Konwencji Ramowej*, ochrona języka państwowego nie może stanowić usprawiedliwienia dla dyskryminacji i wykluczenia mniejszości: mniejszości narodowe posiadają swoje prawa, które – zgodnie z prawnie wiążącymi postanowieniami traktatu – powinny być chronione.

Od czasu ratyfikacji *Konwencji Ramowej* litewskie władze polityczne i sądowe przyjmowały kolejne przepisy i decyzje, czyniące język litewski nie tylko językiem podstawowym; uczyniono go językiem wyłącznym, coraz bardziej ograniczając możliwości używania języków mniejszości, nawet w sferach kluczowych dla zachowania tożsamości, np. w zapisie imion w języku ojczystym. W innych krajach demokratycznych taka sytuacja postrzegana jest jako skrajność.

Należy też zauważyć, że wszelkie pozytywne inicjatywy dotyczące tej kwestii – włączając te, które nastąpiły w wyniku konsultowania rządowego projektu ustawy o mniejszościach narodowych – spotykają się ze zdecydowanym sprzeciwem, nawet ze strony Premiera. Politycy i urzędnicy nierzadko traktują prawa mniejszości narodowych jako sprzeczne z „wartościami narodowymi” Litwy: językiem, integralnością i jednością. W ten sposób istotne filary społeczeństwa litewskiego zdają się być obojętne lub nieświadome konieczności ochrony mniejszości.

W swoim programie z 13 grudnia 2012 r. Rząd Litewski zobowiązał się do rozwiązania problemów mniejszości narodowych, takich jak kwestia pisowni imion i nazwisk w językach narodowych w oficjalnych dokumentach urzędowych, a także stosowania dwujęzycznych znaków typograficznych, zgodnie z postanowieniami *Konwencji Ramowej*. Do tej pory nie podjęto jednak żadnych istotnych działań w tym zakresie.

Trudno uznać za zdrową sytuację, w której mniejszości narodowe nie mają poczucia tego, że władze państwowe je szanują i z nimi współpracują – a tak właśnie w ostatnich latach przedstawia się sytuacja na Litwie.

ZAŁĄCZNIK I

Ustawa o mniejszościach narodowych

Litewska SRR wszystkim swoim obywatelom, niezależnie od ich narodowości, gwarantuje równe polityczne, ekonomiczne i społeczne prawa oraz swobody, uznaje tożsamość narodową, ciągłość kultury, zachęca do świadomości narodowej oraz do jej przejawiania.

Mieszkańcy Republiki wszystkich narodowości powinni przestrzegać Konstytucji Litewskiej SRR oraz przestrzegać praw, strzec jej państwowej suwerenności oraz integralności terytorialnej, przyczyniać się do budowania demokratycznego państwa Litewskiego, szanować język państwowy, kulturę, tradycje i zwyczaje.

Artykuł 1

Litewska SRR, kierując się zasadami równości narodów oraz humanistycznymi, wszystkim mniejszościom narodowym zamieszkałym na jej terytorium gwarantuje swobodny rozwój, wyraża szacunek każdej narodowości i każdemu językowi.

Jakakolwiek dyskryminacja oparta na motywach rasowych, narodowościowych, językowych czy innych związanych z narodowością człowieka jest zabroniona i karalna w trybie przewidzianym ustawami Litewskiej SRR.

Artykuł 2

Państwo jednakowo staje w obronie obywateli Litewskiej SRR wszystkich narodowości. Litewska SRR uwzględniając interesy mniejszości narodowych w oparciu o podstawy i tryb przewidziany w ustawach gwarantuje:

- prawo do popierania przez państwo kształtowania kultury narodowej i oświaty;
- prawo do uczenia się w języku ojczystym, stwarzając warunki do posiadania placówek przedszkolnych, lekcji i szkół kształcenia ogólnego także grup, fakultetów i filii w szkołach wyższych przygotowujących wychowawców, nauczycieli oraz innych specjalistów potrzebnych do zaspokajania potrzeb wspólnot narodowych; (zmieniony w dniu 29 stycznia 1991 r.)
- prawo do druku gazet i innych publikacji oraz informacji w języku ojczystym;
- prawo do wyznawania jakiegokolwiek religii i nie wyznawania żadnej; odbywania w języku ojczystym obrzędów religijnych oraz narodowych rytuałów;
- prawo do łączenia się w narodowych organizacjach kulturalnych;
- prawo do związków kulturowych z rodakami poza granicami Republiki;
- prawo do bycia przedstawianym na wszystkich szczeblach organów władzy państwowej w oparciu o zasady powszechnych, równych i bezpośrednich wyborów;
- prawo wszystkich narodowości obywateli Litewskiej SRR do pełnienia jakichkolwiek obowiązków w organach władzy państwowej i sprawowania funkcji kierowniczych w przedsiębiorstwach, instytucjach, oraz organizacjach.

Artykuł 3

W zależności od zapotrzebowania i możliwości szkoły wyższe i specjalne szkoły średnie Litwy w oparciu o umowy z organizacjami państwowymi lub społecznymi przygotowują specjalistów do zaspokajania potrzeb kultur narodowych.

W razie konieczności obywatele Republiki mogą być kierowani na naukę do innych państw.

Artykuł 4

W miejscowych urzędach i organizacjach na terenie administracyjnych jednostek terytorialnych w których zwarcie zamieszkuje jakakolwiek mniejszość narodowa obok języka państwowego używany jest język tej mniejszości narodowej. (zmieniony w dniu 29 stycznia 1991 r.)

Artykuł 5

W administracyjnych jednostkach terytorialnych, o których mowa w artykule 4, na napisach informacyjnych obok języka litewskiego może wystąpić także język mniejszości narodowej. (zmieniony w dniu 29 stycznia 1991 r.)

Artykuł 6

Pomniki historii narodowej i kultury mające znaczenie dla mniejszości narodowych i Litwy, stanowią część kultury Republiki i są chronione przez państwo.

Artykuł 7

Organizacje społeczne i kulturalne mniejszości narodowych mogą ze swoich środków zakładać instytucje kulturalne i oświatowe. Państwo wspiera organizacje oraz instytucje, których celem jest zaspokajanie potrzeb kulturalnych i oświatowych obywateli. (zmieniony w dniu 29 stycznia 1991 r.)

Artykuł 8

Każdy obywatel Litewskiej SRR otrzymując dowód tożsamości swobodnie wybiera swoją narodowość w oparciu o narodowość swoich rodziców bądź jednego z nich.

Artykuł 9

Spółeczne i kulturalne organizacje mniejszości narodowych są zakładane, działają i swoją działalność przerywają w trybie przewidzianym ustawami. (zmieniony w dniu 29 stycznia 1991 r.)

Artykuł 10

Na podstawie decyzji Rady Najwyższej Litewskiej SRR i miejscowych rad deputatów ludowych przy nich mogą być utworzone społeczne komisje mniejszości narodowych. Skład komisji jest koordynowany z organizacjami społecznymi mniejszości narodowych. Kompetencje tych komisji określają powołujące je organy.

Przy Radzie Ministrów Litewskiej SRR powołany jest Komitet Narodowości, który zajmuje się potrzebami kulturalnymi i społecznymi mniejszości narodowych.

Wilno, 23 listopada 1989 r. Nr XI-3412

ZAŁĄCZNIK II

Uchwała Rządu Republiki Litewskiej nr 520 „Postanowienie o realizacji Podstawowych Regulacji Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych”

W dniu 7 maja 2001 r. Rząd Republiki Litewskiej postanawia, co następuje:

1. poprzeć wnioski stałych komisji, utworzonych na podstawie Uchwały Rządu Litwy nr 1069 z dnia 7 września 2000 r. „W sprawie powołania stałych komisji w celu przygotowania informacji o Realizacji Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych na Litwie” (Dziennik Urzędowy, 2000, nr 77-2340), z których wynika, że w procesie wdrażania punktu 2 artykułu 2 Ustawy Republiki Litewskiej, dotyczącego ratyfikacji Konwencji Ramowej o Ochronie Mniejszości Narodowych Rady Europy, ustawy i akty prawne Republiki Litewskiej są zasadniczo zgodne z wymogami Konwencji.
2. zlecić Ministerstwu Spraw Wewnętrznych przygotowanie projektu suplementu do Uchwały Rządu Republiki Litewskiej nr 1395 z dnia 27 listopada 1996 r. „W sprawie zatwierdzenia procedur nadawania i rejestracji numerów domów i mieszkań oraz nazwy ulic, budynków i innych obiektów”, regulującego stosowanie z not informacyjnych w językach mniejszości narodowych, do 15 września 2001 r.

ZAŁĄCZNIK III

Ustawa o zasadach państwowej ochrony kultury etnicznej

21 września 1999 r. Nr VIII – 1328

Preambuła

- *Sejm Republiki Litewskiej*
- *świadomy faktu, że kultura etniczna stanowi istotę narodowego istnienia, przetrwania i siły;*
- *stwierdzając, że różne formy litewskiej kultury etnicznej, w szczególności jej żywe tradycje, są w sposób oczywisty zagrożone wymarciem;*
- *uznając, że tylko naród, który opiera się na kulturze, może wspierać obywatelską dojrzałość członków jego społeczeństwa, uczestniczyć w powszechnej cywilizacji jako równorzędny partner oraz utrzymać godność, samowystarczalność i oryginalność, konieczną dla takiego partnerstwa i współpracy;*
- *zatwierdza ustawę o zasadach państwowej ochrony kultury etnicznej.*

Rozdział I

Postanowienia generalne

Artykuł 1. Cele ustawy

Niniejsza ustawa określa ogólne zasady ochrony etnicznej kultury państwa litewskiego, utrzymywania jej ciągłości i wzbogacania, oraz środki i warunki działania Rady Ochrony Kultury Etnicznej, o ile nie są regulowane innymi przepisami.

Artykuł 2. Podstawowe definicje z Ustawy

1. Archiwalne Materiały dotyczące Kultury Etnicznej oznaczają zebrane, ustalone, zinwentaryzowane i odpowiednio przechowywane cenne elementy kultury etnicznej (nagrania audio i wideo, zbiór rękopisów, materiały ikonograficzne, eksponaty muzealne, itd.).
2. Właściciel oryginału archiwalnego oznacza kolekcjonera lub inną osobę, która przejęła prawa do oryginalnego materiału archiwalnego związanego z kulturą etniczną.
3. Osoba oznacza osobę fizyczną lub prawną, lub jednostkę nieposiadającą osobowości prawnej.
4. Kultura Etniczna obejmuje sumę dóbr kultury, stworzoną przez cały naród (etnos), przekazywaną z pokolenia na pokolenie i stale odnawianą, co pozwala zachować tożsamość narodową, świadomość i wyjątkowość regionów etnograficznych.
5. Żywa Tradycja Kultury Etnicznej oznacza przeniesienie odziedziczonej kultury, jej tworzenie i odrodzenie.
6. Dziedzictwo Kultury Etnicznej oznacza etniczne wartości kulturowe, stworzone w przeszłości i zachowane do czasów obecnych.
7. Podmioty Kultury Etnicznej oznaczają ludzi, tworzących obiekty kultury etnicznej oraz je przekazujący, pielęgnujący i gromadzący.

8. Państwowa Ochrona Kultury Etnicznej obejmuje środki prawne, organizacyjne, ekonomiczne i finansowe, poprzez które państwo gwarantuje ciągłość żywej tradycji, tworzenia, gromadzenia, ochrony, badań i popularyzacji obiektów kultury etnicznej.

9. Obiekty Kultury Etnicznej obejmują trwałe i nieustraszone przedmioty o znaczeniu narodowym, o wartości duchowej i materialnej dla kultury etnicznej.

10. Region Etnograficzny oznacza historycznie ukształtowane terytorium, w którym charakterystyczny dialekt, zwyczaje i tradycje zostały zachowane, przy włączeniu dziedzictwa plemion bałtyckich.

11. Prezenter to osoba, która świadczy o autentyczności obiektów kultury etnicznej, które zostały nabyte i zachowane dzięki żywej tradycji lub dostarcza informacje na temat takich własności.

12. Kolekcjoner to osoba, która rejestruje, poprawia i (lub) gromadzi obiekty kultury etnicznej.

13. Autor Transkrypcji to osoba, która przekazuje na piśmie zapis muzycznej i (lub) słownej formy archiwalnego nagrania audio.

Artykuł 4. Zadania Państwowej Ochrony Kultury Etnicznej

Zadania ochrony państwa kultury etnicznej są następujące:

- 1) zagwarantowanie zachowania dziedzictwa kulturowego i ciągłości żywej tradycji;
- 2) zagwarantowanie zachowania, uznania, ustalenia i zaświadczenia o etnograficznych i regionalnych tradycjach Litwy;
- 3) tworzenie i legalizacja instytucji, umacniających państwową ochronę kultury etnicznej, oraz system instytucji ds. kultury etnicznej lub oddziałów im podlegających;
- 4) zapewnienie wszystkim członkom społeczeństwa możliwości dokładnego zapoznania się z kulturą etniczną i różnorodnymi sposobami jej wyrażania, oraz zagwarantowanie dostępu do archiwalnej kultury etnicznej;
- 5) rozwój badań naukowych we wszystkich dziedzinach kultury etnicznej;
- 6) kształcenie dojrzałej świadomości narodowej poprzez włączenie kultury etnicznej do systemu edukacji;
- 7) pielęgnowanie środków wyrazu kultury etnicznej, istniejącej w naturalnym otoczeniu;
- 8) rozwijanie wyjątkowości języka etnicznego, zapewnienie przetrwania dialektów i etnicznych nazw miejsc;
- 9) wspieranie imprez popularyzujących kulturę etniczną;
- 10) tworzenie warunków dla doskonalenia umiejętności podmiotów (twórców i wykonawców);
- 11) zapewnienie ochrony praw jednostek kultury etnicznej;
- 12) zapewnienie rozprzestrzeniania kultury etnicznej za pośrednictwem mediów publicznych i sieci komputerowych, wspieranie rozprzestrzeniania litewskiej kultury etnicznej i promowanie znajomości kultury wśród innych narodów świata;
- 13) tworzenie warunków zmniejszania wpływu kultury masowej, która jest szkodliwa dla kultury narodowej;

14) wspieranie kultury etnicznej Litwinów mieszkających za granicą, pomaganie im w zachowaniu tożsamości narodowej i współpracy kulturalnej z rodakami na Litwie;

15) zapewnienie wsparcia państwa dla litewskiego dziedzictwa kultury etnicznej pozostającej na etnicznych terenach litewskich, oraz ich ochrona.

ROZDZIAŁ II

Regulacje Państwowej Ochrony Kultury Enicznej

Artykuł 5. Instytucje zapewniające Państwową Ochronę Kultury Enicznej

1. Następujące instytucje powinny zapewniać państwową ochronę kultury etnicznej

1) Rada Ochrony Kultury Enicznej – instytucja pełniąca funkcje konsultacyjne i doradcze względem Państwa, której statuty i struktury wewnętrzne zostały zatwierdzone w drodze uchwały rządowej, na podstawie wniosków instytucji państwowych i publicznych, związanych z ochroną kultury etnicznej;

2) Rząd, ministerstwa i instytucje państwowej ochrony kultury etnicznej, przydzielone do ich sfery administracyjnej i ich wewnętrznych pododdziałów;

3) rady regionalne ds. ochrony kultury etnicznej, mianowicie: regionalne pododdziały Rady Ochrony Kultury Enicznej, do których zgodnie z procedurą delegowani będą przedstawiciele wyznaczeni przez instytucje publiczne i państwowe, aktywne w regionie etnograficznym i związane z ochroną kultury etnicznej;

4) zarządcy okręgowi;

5) instytucje samorządowe.

2. Kompetencje instytucji Rady Ochrony Kultury Enicznej ustala się następująco:

1) Rada Ochrony Kultury Enicznej pomaga w tworzeniu i wdrażaniu polityki kultury etnicznej, koordynuje państwową ochronę kultury etnicznej, składa wnioski i propozycje dla instytucji państwowych w sprawach dotyczących kultury etnicznej;

2) Państwo gwarantuje niezbędne wsparcie dla kultury etnicznej; ministerstwa są, w zależności od ich kompetencji, zobowiązane do zapewnienia realizacji polityki kultury etnicznej oraz stworzenia warunków do działalności instytucji kultury etnicznej, należących do ich sfery administracji;

3) rady regionalne ds. ochrony kultury etnicznej udzielają wspierają okręgowych zarządców i instytucje samorządowe w rozwiązywaniu problemów w danym regionie etnograficznym;

4) zarządcy poszczególnych okręgów uczestniczą w podejmowaniu decyzji dotyczących wszystkich zagadnień kultury etnicznej, występujących w regionach etnograficznych na terytorium okręgu, wspierają istniejące i fundują nowe instytucje, niezbędne dla ochrony kultury etnicznej lub ich pododdziały oraz stanowiska pracownicze;

5) samorzady są zaangażowane w ochronę i wzmocnienie lokalnych instytucji kultury etnicznej, wspieranie istniejących i (lub) fundowanie nowych instytucji niezbędnych dla ochrony kultury etnicznej lub jej wewnętrznych struktur i stanowisk pracowniczych, organizowanie zbiorów obiektów kultury etnicznej, ich definiowanie i badanie – we współpracy z instytucjami państwowymi zajmującymi się badaniami naukowymi oraz instytucjami i organizacjami metodycznymi.

Artykuł 6: Gromadzenie, ochrona i badanie obiektów kultury etnicznej oraz ich koordynowanie

1. Instytucje gwarantujące państwową ochronę kultury etnicznej powinny rozwinąć – zgodnie ze swymi kompetencjami – system instytucji gromadzących, chroniących i badających obiekty kultury etnicznej w oparciu o koordynację ich współdziałania i wspólnego systemu informacyjnego.
2. Ministerstwa Kultury oraz Nauki i Edukacji zapewniają warunki do spełnienia wymagań Rady Ochrony Kultury Etnicznej odnośnie przechowywania archiwalnych materiałów i stworzenia instytucji dla przechowywania materiałów archiwalnych oraz systemów komputerowych.
3. Obiekty kultury etnicznej są gromadzone, przechowywane i badane przez:
 - 1) archiwa, depozytariuszy, muzea i biblioteki;
 - 2) instytucje naukowe i badawcze;
 - 3) organizacje publiczne.
4. Za zgodą Rady Kultury Etnicznej, założyciel może rozszerzyć status wyspecjalizowanego archiwum konkretnej gałęzi kultury etnicznej do depozytu, gromadzącego najbardziej archiwalne materiały z pewnej gałęzi kultury etnicznej.
5. Instytucje naukowe i badawcze przygotowują specjalistów do pracy w instytucjach gromadzenia kultury etnicznej, jej ochrony i badań, prowadzą badania procesów dziedzictwa kultury etnicznej i żywej tradycji.

Artykuł 7: Regulacja prawna w sprawie gromadzenia i wykorzystywania obiektów kultury etnicznej

1. Osoby zajmujące się systematycznym gromadzeniem obiektów kultury etnicznej muszą przestrzegać przepisów zbierania i gromadzenia obiektów kultury etnicznej, zatwierdzonych przez Radę Ochrony Kultury Etnicznej.
2. Kolektor musi uzyskać zgodę prezentera w celu zdefiniowania i opisanie obiektów kultury etnicznej.
3. Publikacja informacji natury poufnej jest dopuszczalna tylko za zgodą prezentera.
4. Jeśli prezenter jest wykorzystywany w celach komercyjnych jako wykonawca, ma prawo do otrzymania rekompensaty.
5. Osoby gromadzące obiekty materialne kultury etnicznej wynagradzają prezentera zgodnie z umową i legalizują nabycie wspomnianych obiektów zgodnie z procedurą ustanowioną przez akty prawne.
6. Każda osoba ma prawo do zapoznania się z materiałami archiwalnymi dotyczącymi kultury etnicznej, przechowywanymi w instytucjach miejskich i depozytach organizacji publicznych.
7. Archiwa obiektów kultury etnicznej, depozytariusze i instytucje naukowe i badawcze mają prawo do uzyskania kopii materiałów archiwalnych dotyczących kultury etnicznej z innych archiwów, depozytów i innych instytucji, a także tych zgromadzonych przez osoby fizyczne; procedura pozyskania tych obiektów powinna być ustalona w drodze umowy z właścicielem archiwalnego oryginału.
8. Korzystanie z archiwalnych materiałów kultury etnicznej jest dozwolone bezpłatnie w celach naukowych i edukacyjnych.

9. Korzystanie z archiwalnych materiałów kultury etnicznej w celach komercyjnych jest dozwolone jedynie po otrzymaniu zgody właściciela oryginału archiwalnego, prezentera i kompilatora zbioru. Rekompensacja powinna przebiegać zgodnie z procedurą określoną w umowach.

10. Przy wykorzystywaniu archiwalnych materiałów kultury etnicznej, właściciel oryginału archiwalnego, kody oryginałów archiwalnych i numery inwentarzowe powinny być zawsze wskazane.

11. Przepisy chroniące prawa autorskie powinny bronić praw kompilatorów zbiorów obiektów kultury etnicznej. Kompilator zbioru musi wskazać prezentera zbioru, kolektorów, właścicieli oryginałów archiwalnych, kody i numery inwentarzowe oryginałów archiwalnych.

12. Unikalne obiekty kultury etnicznej powinny zostać zarejestrowane w Rejestrze Nieruchomych i Ruchomych Obiektów Kultury Litewskiej, i nie mogą być wywożone za granicę bez zwrotu, ale mogą być wypożyczane za granicę tymczasowo i zgodnie z procedurą ustanowioną przez akty prawne.

Artykuł 8. Zachowanie ciągłości i popularyzacji kultury etnicznej

1. Rada Ochrony Kultury Etnicznej wszczyna przygotowanie i pomaga Rządowi w realizacji państwowego programu rozwoju kultury etnicznej oraz koordynuje jego realizację.

2. Rada Ochrony Kultury Etnicznej wszczyna i pomaga Rządowi w przygotowaniu wieloletnich planów dla regionów etnograficznych Litwy, projekty ochrony wsi, zapewnienia rozwoju produkcji i działalności kulturalnej podmiotów kultury etnicznej.

3. Rząd powinien inicjować rozwój języka etnicznego, zapewniać warunki dla zachowania dialektów i nazewnictwa etnicznego miejscowości, a także zastąpić obce nazwy obecne w języku litewskim ich litewskimi odpowiednikami.

4. Instytucje podlegające nadzorowi Ministerstwa Kultury, zgodnie z ich kompetencjami będą:

- 1) gromadzić informacje na temat istnienia żywej tradycji kultury etnicznej i jej przejawów na Litwie i w społecznościach litewskich za granicą;
- 2) zapewniać wsparcie metodyczne i organizacyjne w obszarze kultury etnicznej instytucjom okręgowym i samorządowym;
- 3) publikować materiały informacyjne i metodyczne, popularyzujące kulturę etniczną;
- 4) organizować imprezy promujące kulturę etniczną;
- 5) wspierać autentyczne formy i przejawy kultury etnicznej, istniejące w jej naturalnym otoczeniu;
- 6) prowadzić kursy doskonalące dla pracowników zaangażowanych w prace poświęcone kulturze etnicznej.

5. Państwo przyznaje pierwszeństwo projektom z zakresu architektury, krajobrazu, ochrony przyrody, turystyki i odnawiania tradycji regionalnych, które zorientowane będą na kulturę etniczną.

6. Państwo promuje i wspiera odnawianie i popularyzację tradycji dni świątecznych, zawodów, dziedzin sportu, gier i innych form aktywności opartych na kulturze etnicznej.

7. Państwo wspiera organizacje pozarządowe (związki, stowarzyszenia, kluby, zespoły i inne formy powiązane z folklorem), które chronią kulturę etniczną, promuje i koordynuje ich wysiłki w celu szerzenia wiedzy i promowania rozwoju kultury etnicznej.

8. Zgodnie z procedurą określoną w prawie, instytucje państwowe i samorządowe mogą ubiegać się o wyposażenie na zasadzie wypożyczenia obiektów lub nieruchomości, niezbędnych do prowadzenia działalności podmiotów kultury etnicznej.

9. Litewska Rada Radiofonii i Telewizji, ustalając ramy programowe (czas trwania i zawartość) audycji kultury etnicznej, powinna brać pod uwagę propozycje Rady Ochrony Kultury Enicznej.

Artykuł 9. Rozwój Kultury Enicznej

1. Ministerstwo Edukacji i Nauki oraz instytucje przypisane do ich obszaru administracji, mające na celu zapewnienie przekazywania kultury etnicznej i jej pielęgnację w ramach nieformalnej i formalnej edukacji systemowej, powinny:

- 1) włączać kulturę etniczną do wszelkich typów i programów nauczania w instytucjach edukacyjnych na wszystkich poziomach;
- 2) stworzyć warunki dla wprowadzania zajęć z zakresu kultury etnicznej w szkołach ogólnokształcących;
- 3) promować szeroko pojętą kulturę etniczną w obszarze kształcenia uzupełniającego;
- 4) rozwijać unikalność języka etnicznego w instytucjach edukacyjnych, zapewnić dostęp do wiedzy o unikalności regionu etnograficznego i jego tradycji lokalnych;
- 5) legalizować już istniejące i, jeśli zajdzie taka potrzeba, fundować nowe specjalistyczne instytucje edukacji etnicznej lub ich pododdziały;
- 6) zapewnić szkolenia dla nauczycieli i specjalistów z zakresu kultury etnicznej oraz zapewnić im możliwości podnoszenia kwalifikacji do pracy w takim charakterze;
- 7) publikować materiały wspierające nauczanie kultury etnicznej;
- 8) wprowadzić kulturę etniczną do uniwersyteckich programów nauczania, do szkół wyższych i szkół zawodowych dla specjalistów z różnych dziedzin związanych z rozwojem kultury etnicznej (pracownicy kultury, nauczyciele, architekci, projektanci, pracownicy tekstylni, rzemieślnicy, pracownicy przemysłu spożywczego, specjaliści ds. rolnictwa, ekolodzy, sportowcy, itd.).

2. Ministerstwo Edukacji i Nauki wraz z samorządami tworzy warunki niezbędne do służby podmiotów kultury etnicznej (artyści folkowi, muzycy, piosenkarze itp.) na potrzeby kształcenia i badań kultury etnicznej.

3. Ministerstwo Obrony Narodowej wraz z Ministerstwem Edukacji i Nauki powinny ująć kulturę etniczną w programie szkolenia personelu wojskowego oraz programów edukacji patriotycznej.

Rozdział III FINANSOWANIE

Artykuł 10. Źródła finansowania Państwowej Ochrony Kultury Enicznej:

1. Państwowe i samorządowe działania powiązane z ochroną kultury etnicznej są finansowane z budżetu państwa, budżetów samorządów lokalnych, Fundacji Ochrony Kultury Enicznej i zasobów innych Fundacji zajmujących się kulturą i nauką.

2. Ministerstwa Kultury oraz Edukacji i Nauki wspierają instytucje kultury etnicznej przynależne do ich obszaru administrowania oraz finansują programy kultury etnicznej.

3. Zarządcy poszczególnych okręgów i samorządy wspierają instytucje kultury etnicznej, finansują programy w swoim regionie związane z gromadzeniem, konserwacją, renowacją, badaniem i popularyzacją obiektów kultury etnicznej.
4. Ministerstwa Kultury oraz Edukacji i Nauki finansują wydarzenia poświęcone badaniom kultury etnicznej (sympozja, konferencje itp.), badania z zakresu kultury etnicznej oraz udział pracowników naukowych w wydarzeniach naukowych za granicą.
5. Ministerstwa Kultury oraz Edukacji i Nauki oraz państwowe i niepaństwowe fundacje zajmujące się kulturą i nauką wspierają produkcję i popularyzowanie zatwierdzonych publikacji periodycznych z zakresu kultury etnicznej, pracy naukowej, a także przygotowanie materiałów do publikacji i ich publikację, produkcję i promocję filmów, nagrań komputerowych, audio i wizualnych, przeznaczonych do prezentowania kultury etnicznej oraz edukacji w jej zakresie.
6. Ministerstwo Kultury, administracje okręgów i samorządy finansują lub wspierają święta poszczególnych miast i miasteczek regionu, oparte na tradycjach kultury etnicznej, a także lokalne i międzynarodowe festiwale folklorystyczne oraz inne imprezy zorientowane na promocję kultury etnicznej.
7. Fundacja Wspierania Prasy, Radia i Telewizji, uwzględniając zalecenia Rady Ochrony Kultury Enicznej, wspiera programy producentów mediów publicznych, mające na celu popularyzację publikacji periodycznych z zakresu kultury etnicznej.

Artykuł 11. Fundacja Ochrony Kultury Enicznej

1. Rząd Republiki Litewskiej jest założycielem Fundacji Ochrony Kultury Enicznej (dalej – Fundacja). Fundacja posiada osobowość prawną, działając zgodnie z zaakceptowanymi przez Rząd regulacjami, zgodnymi z rekomendacją Fundacji. Fundacja odpowiada przed Rządem i Radą Ochrony Kultury Enicznej i składa coroczne raporty sprawozdawcze ze swojej działalności finansowej.
2. Źródła finansowania Fundacji obejmują:
 - 1) dotacje z budżetu państwa;
 - 2) wsparcie ze strony instytucji i organizacji międzynarodowych, chroniących kulturę etniczną;
 - 3) odsetki od środków finansowych Fundacji trzymany w instytucjach kredytowych;
 - 4) dobrowolne składki osób prawnych i fizycznych;
 - 5) inne prawnie uzyskane fundusze.
3. Podstawowe zadania Fundacji obejmują:
 - 1) wspieranie długoterminowych programów i projektów z zakresu identyfikowania, gromadzenia i ochrony obiektów kultury etnicznej;
 - 2) wspieranie długoterminowych programów i projektów, pomagających w pielęgnowaniu ciągłości żywej tradycji kultury etnicznej;
 - 3) wspieranie programów badawczych w dziedzinie kultury etnicznej oraz publikacja zbiorów dotyczących obiektów kultury etnicznej;
 - 4) nagradzanie najbardziej zasłużonych projektów architektonicznych i innych, nawiązujących do kultury etnicznej;
 - 5) przyznawanie dotacji dla studentów, funduszy dla badaczy kultury etnicznej na prowadzenie działalności badawczej w państwowych lub zagranicznych instytucjach

naukowych i badawczych, środków na udział w konferencjach naukowych, a także wyróżnień i nagród dla osób wyróżniających się swą działalnością w dziedzinie kultury etnicznej oraz autorów wartościowych projektów.

Artykuł 12. Wdrożenie ustawy

Rząd Republiki Litewskiej:

- 1) potwierdza struktury i statut Rady Ochrony Kultury Etnicznej oraz przyznaje pomieszczenia dla tej Rady;
- 2) potwierdza statut Fundacji Ochrony Kultury Etnicznej i powołuje Fundację Ochrony Kultury Etnicznej;
- 3) do 31 grudnia 2000 r. przygotowuje program zachowawczy dialektów i lokalnych nazw etnicznych oraz ustanawia procedury wdrażania zmian słów obcych na ich ekwiwalenty litewskie;
- 4) do 31 grudnia 2000 r. przygotowuje program długofalowej ochrony wiosek etnograficznych na Litwie.

**Promulguję niniejszą Ustawę uchwaloną przez Sejm Republiki Litewskiej.
PREZYDENT REPUBLIKI VALDUS ADAMKUS**

ul. Liepkalnio 103, LT-02121 Wilno

Internetcalls: EFHR

e-mail: efhr@efhr.eu

Tel. +37069150822

skype: EFHR-LT

www.efhr.eu

Godziny pracy Pon. – Pt. 9:30 – 18:00.

Otrzymaj najnowszą informację o działalności

EFHR oraz z zakresu praw człowieka:

www.efhr.eu/newsletter/

www.facebook.com/EuropejskaFundacjaPrawCzlowieka